Χ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΑ ΧΑΛΚΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Ἡ *Χάλκη*, ἢ *Χάλκεια* τῶν ἀρχαίων, εἶναι μία νῆσος τῶν Νοτίων Σποράδων ἢ Δωδεκανήσων, εὑρισκομένη ΒΔ. τῆς Α. ἄκρας τῆς Ρόδου Μονόλιθος, ἧς ἀπέχει μόλις περὶ τὰ 5 μίλια καὶ θεωρεῖται μετὰ τῆς *Ἁλιμνιᾶς* καὶ ἄλλων μικροτέρων νησίδων ὡς τμῆμα τῆς νήσου Ρόδου. Ὁ «δῆμος ἢ δᾶμος Χαλκητῶν» [1] κατὰ τὴν ἀρχαιότητα συμπεριελαμβάνετο εἰς τοὺς δήμους τῆς ἀπέναντι ροδιακῆς πόλεως Καμίρου, μιᾶς τῶν τριῶν πόλεων τῆς Ρόδου [2], αἵτινες μετὰ τῆς *Κῶ*, τῆς *Κνίδου* καὶ τῆς *Ἁλικαρνασσοῦ* ἀπετέλουν τὴν *Δωρικὴν Ἑξάπολιν*. Ἡ νῆσος εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὸν Θουκυδίδην, Στράβωνα, Θεόφραστον, Πλίνιον κ.ἄ. συγγραφεῖς.

Ἡ ἱστορία τῆς Χάλκης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Ρόδου, τὰς τύχας τῆς ὁποίας ἠκολούθει πάντοτε. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἤκμασε μετὰ τῶν ἄλλων ἀγόνων νήσων, Σύμης, Καλύμνου, Πάτμου, Κάσου καὶ Καστελλορίζου, εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν σπογγαλιείαν καὶ ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν σχετικῶς μὲ τὸ μέγεθός της ἀριθμοῦσα περὶ τοὺς 4.000 κατοίκους, ἐνῶ σήμερον ἀριθμεῖ μόνον 600. Ἡ εὐημερία τοῦ παρελθόντος καταφαίνεται ἐκ τῶν πλουσίων καὶ μεγάλων οἰκιῶν, αἵτινες διατηροῦνται μέχρι σήμερον, αἱ περισσότεραι ἐγκαταλελειμμέναι, δοθέντος ὅτι μὲ τὴν παρακμὴν τῆς νήσου οἱ κάτοικοι μετενάστευσαν εἰς Ρόδον, Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Αἴγυπτον καὶ Ἀμερικήν, ὅπου μετὰ τῶν ἄλλων σπογγαλιέων τῆς Δωδεκανήσου ἵδρυσαν ἀκμάζουσαν παροικίαν ἐν Tarpon Springs.

Οἱ ὀλίγοι κάτοικοί της σήμερον ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἁλιείαν, γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν ἢ ζοῦν ἀπὸ ἐμβάσματα τῶν ἐγκατεστημένων ἔξω τῆς νήσου συγγενῶν των. Τὸ ξηρὸν κλῖμα τῆς νήσου, ἡ ἀφθονία τῶν ἰχθύων καὶ ἡ φιλοξενία τῶν κατοίκων προσελκύουν μερικοὺς παραθεριστάς, κυρίως Χαλκίτας τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἵτινες ἐπισκέπτονται τὴν νῆσον συναντώμενοι μετὰ τῶν ἐκεῖ οἰκείων των ἢ τῶν ἔξωθεν ἐρχομένων.

Παραμείναντες ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς τοῦ 1959 εὕρομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν συλλογὴν τῶν τοπωνυμίων τῆς νήσου, τὰ ὁποῖα καὶ δημοσιεύομεν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος «Πλάτων».

Τὸ ὄνομα *Χάλκη* [3], τὸ ὁποῖον προφέρεται καὶ *Χάρκη* (ὁ κάτοικος *Χαλκίτης—Χαρκίτης*, θηλ. *Χαρκίτισσα*, λκ—ρκ : χάλκωμα〉*χάρκωμα*), ἔχει σχέσιν μὲ τὸν χαλκὸν ἢ τὸ χαλκόχρουν χρῶμα τῆς γῆς, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὰ *Χαλκίς, Χαλκιδικὴ Χερσόνησος* καὶ τὰ σχετικὰ νεοελληνικὰ τοπωνύμια : τὸ *Χαρκί(ν)*, τὸ *Χαρτσί(ν)*, τὰ *Χαρμόσπηλια* (Ρόδος), ὁ *Χαρκόλακκος*, ὁ *Χαρκός*, ὁ *Χαρτσὸς* (Χίος) [4] κ.ἄ.

---

[1] Πρβλ. Hiller von Gaertringen, α) I. G. XII, β) τοῦ αὐτοῦ : rhod. dem.

[2] Γράφεται *Κάμειρος* καὶ *Κάμιρος*, πρβ. Ὅμηρ. Β 655 «οἳ Ρόδον ἀμφενέμοντο διὰ τρίχα κοσμηθέντες Λίνδον, Ἰηλυσόν τε καὶ ἀργινόεντα Κάμειρον».

[3] Χαλκοῦς—χαλκῆ—Χάλκη· πρβ. θερμὸς—ἡ〉θέρμη, φαιδρὸς—ἀ〉Φαίδρα.

[4] *Παπαχρ.* Τοπων. Ρόδ. σ. 127.

Τὰ λοιπὰ τοπωνύμια, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμοιάζουν μὲ τὰ τῆς Ρόδου, τὰ χωρίζομεν εἰς τὰς κάτωθι ὁμάδας :

Α'. Αἰγαιακὰ

Ἀντράμασσος, ἡ· γεωργικὴ καὶ ποιμενικὴ περιφέρεια μὲ διάφορα ἐρείπια. Τὸ ὄνομα μᾶς ἐνθυμίζει τὰ προελληνικὰ τοπωνύμια εἰς —σος,—σσος,—ττος: *Ἁλικαρνασσός*, *Ἰλισός*· *Κηφισός*, *Κνωσός*, *Λυκαβηττός*, *Ὑμηττὸς* καὶ τὰ ροδιακὰ *Ἰαλυσός*, *Ἀγκίνασσος*, *Βράσος—Πράσος*, κέντρον τοῦ «δήμου Βρασίων» [1].

Κυμισάλα, ἡ· ἀρχ. *Κυμίσαλα* [2], τὸ κέντρον τοῦ «δήμου Κυμισαλέων» τῆς πόλεως Καμίρου τῆς Ρόδου, τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Μονόλιθος, ὅπου ἔγιναν ἀνασκαφαὶ καὶ εὑρέθησαν πολλὰ ἐρείπια καὶ εὑρήματα. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλα ὁμώνυμα τοπωνύμια εἰς τὰ χωρία Ἀπολακκιά, Βάτι, Μεσαναγρὸς καὶ Κατταβιά, τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ἦσαν ἱερὰ ἢ τόποι τοῦ κοινοῦ τῆς Κυμισάλας, τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ μὲ τὸ τοπωνύμιον τῆς Χάλκης, καθ' ὅσον αὕτη εἶναι δῆμος τῆς Καμίρου. Καὶ σήμερον εἰς Μονόλιθον ὑπάρχει τὸ τοπωνύμιον *Σκια(δ)ενή*, κληθὲν οὕτω ἐκ τῶν ἐκεῖ κτημάτων τῆς μακρὰν ἀπεχούσης *Παναγίας Σκιαδενῆς* τοῦ ὄρους Σκιάδι.

Β'. Ὀχυρωματικὰ ἢ τεχνικὰ ἔργα

Ἁλυκές, οἱ· ἐκ τῶν αὐτόθι ἁλυκῶν, πρβ. ἡ *Ἁλυκή*, οἱ *Ἁλυκὲς* (Ρόδος, Θήρα) [3].

Βάρδια, ἡ· τόπος, ἔνθα θὰ ὑπῆρχε φρουρὰ (<βεν. vardia, ἰτ. guardia)· πρβ. τὰ ἀρχαῖα *Σκοπή*, *Σκοπά*, *Παρασκόπι* (Ρόδος), *Σκοπὴ* (Ἀρκαδία, Κρήτη), *Σκόπη* (Κάρπαθος), *Σκοπὰ* (Ἀμοργός) [4].

Βίγλες, οἱ· *Βιγλί(ν)*, τό· *Βιγλιμιά*, ἡ· *Μεροβίγλι(ν)*, τό· <ἡμεροβίγλιον, μὲ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω σημασίαν, ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ *βίγλα*, λατ. vigilia· πρβ. Εὐστ. σχόλ. εἰς Ἰλ. «σκοπὴν λέγει τὴν κοινῶς λεγομένην βίγλαν»· Du Gange, Gloss. graec. «βίγλα, vigilia, statio seu locus ubi vigiliae urbanae consistunt», ἐξ οὗ καὶ ὁ στρατιωτικὸς βαθμὸς τῶν βυζαντινῶν *δρουγγάριος βίγλης* καὶ αἱ λ. *βιγλάτωρ*, *βιγλεύω*, *βιγλίζω*. Ὡς τοπωνύμιον ἀπαντᾷ εἰς πλεῖστα χωρία τῆς Ρόδου, τῆς Κύπρου καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος [5].

Γουρνιά, τά· ὑπκρ. τύπος τοῦ *γοῦρνα*, λατ. urna, γρώνη πέτρα=κοίλη πέτρα τῆς ΑΕΓ, τόποι ἔνθα εὑρέθησαν μικραὶ λάρνακες ὡς τάφοι νεκρῶν ἢ γοῦρναι διὰ πότισμα ζώων· πρβ. οἱ *Γοῦρνες*, ἡ *Βοῦρνα*, οἱ *Βοῦρνες*, οἱ *Ξερόβουρνες*, οἱ *Βουρνόλακκοι*, τὰ *Βουρνιά*, ὁ· *Ὀλόρτος Βοῦρνος* (Ρόδος), Gurna, Gurnì (τῆς Κάτω Ἰταλίας) κ. ἄ. [6].

Ἐμπορειός, ὁ ἡ πόλις καὶ ὁ λιμὴν τῆς Χάλκης. Ἡ παλαιὰ πόλις ἦτο τὸ σημερινὸν λεγόμενον *Χωριό(ν)* εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ μεσαιωνικοῦ φρουρίου. Ἡ σημερινὴ ἦτο ἁπλῶς ἐμπορεῖον, δηλ. ἐμπορικὸς λιμήν, ἔνθα ὑπῆρχον καὶ ἀποθῆκαι, ἀργότερον δέ, ὅταν ἐξέλιπον οἱ κίνδυνοι τῶν πειρατῶν, ἤρχισαν νὰ κτίζωνται οἰκίαι ἀμφιθεατρικῶς καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων, ἐγκαταλειφθείσης σὺν τῷ χρόνῳ τῆς παλαιᾶς

---

[1] Αἱ τρεῖς πόλεις τῆς Ρόδου ἀπετέλουν διοικητικῶς τρία ἀνεξάρτητα τμήματα, τὰ ὁποῖα ἐχωρίζοντο εἰς δήμους, ἡ διαίρεσις δὲ αὐτὴ διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν κτίσιν τῆς πόλεως Ρόδου κατὰ τὸ ἔτος 408 π. Χ., εἰς τὴν ὁποίαν συνεκεντρώθη ἡ ὅλη ἐξουσία τῆς νήσου.

[2] Ἡ *Κυμίσαλα*—τῆς *Κυμισάλας*—ἡ *Κυμισάλα*, ὁ τόνος ἐκ τῆς γενικῆς, βλ. *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 33.

[3] Ἔ.ἀ. σ. 90.

[4] Ἔ.ἀ. σ. 59.

[5] Ἔ.ἀ. σ. 85.

[6] Ἔ.ἀ. σ. 90.

πόλεως, ἥτις κατεστράφη καὶ παρέμεινεν ὡς ἀσήμαντον μικρὸν χωρίον. Μὲ τὸ ὄνομα *Νιμπορειός*, ὁ, ὑπάρχει τοπωνύμιον καὶ εἰς Σύμην, τὸ *Νιμπορειὸ(ν)* εἰς Νίσυρον, ὁ *Νεπποφειὸς* εἰς Κάρπαθον [1], ἐπίσης ὁ *Νιμπορειὸς* εἰς Θήραν κ. ἄ.

Κάστρο(ν), τό· φρούριον, τὸ ὁποῖον σῴζεται ἀκόμη ἄνωθεν τοῦ χωρίου, ἔνθα ἐκλείοντο οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἐν ὥρᾳ κινδύνου. *Κάστρον* ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν ἀπέναντι νησίδα *Ἀλιμνιάν*, πρβ. τὸ *Κάστρο(ν)*, τὸ *Καστρί(ν)*, τὰ *Καστριά*, τὰ *Καστρούλλια*, τὰ *Κάστρη*, κατὰ τὰ «ὄρη, δάση», τὸ *Ρημόκαστρο(ν)*, τὸ *Παλιόκαστρο(ν)*, τὸ *Γιόκαστρο(ν)* (Ρόδος), τὸ *Βιόκαστρο* (Ἀμοργός), τὸ *Λεοντόκαστρο* (Τραπεζοῦς), τὸ *Ποντικόκαστρον* (Πελοπόννησος), Castro, Policastro (Κάτω Ἰταλία) κ. ἄ. Ἡ βυζ. λ. *κάστρον*, λατ. castrum, τεῖχος, φρούριον, εἶναι ἐν χρήσει καὶ σήμερον [2].

Καταφί(ν), τό· ⟨καταφύ(γ)ι(ο)ν, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ φρουρίου ἢ κρύπτη, ἔνθα κατέφευγον ἐν ὥρᾳ κινδύνου. Ἡ λ. συνηθίσθη πολὺ κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον μὲ τὰ ἀντιαεροπορικὰ καταφύγια. Ὁμώνυμα τοπωνύμια ὑπάρχουν εἰς Κάρπαθον, Μακεδονίαν Ἀττικήν, Θεσσαλίαν, Ἰκαρίαν (προφ. *Καταφύδιν*) [3] κ. ἀ.

Κελλιά, τά· *Δυοκέλλι(ν)* ἢ *Διροκέλλι*, τό· ἐρείπια κελλίων τῶν πλησίων μονῶν.

Κέραμος, ὁ· ἀπὸ θραύσματα κεράμων ἐκ τάφων ἢ παλαιῶν κτηρίων ἢ ἀπὸ ἐργαστήρια κεραμευτικῆς, ὡς συμβαίνει μὲ τὰ πολλὰ τοιαῦτα τοπωνύμια τῆς Ρόδου: ὁ *Κέραμος*, οἱ *Κεράμοι*, τὸ *Κεραμί(ν)*, ὁ *Κεραμῶνας*, ὁ *Κεραμενός*, ἡ *Κεραμενή*, ὁ *Κεραμόουνος*, τὸ *Κεραμοτούγγι(ν)*=σωλὴν κεράμινος. *Κέραμος* ὠνομάζετο καὶ μία πόλις τῆς Καρίας [4].

Κολόφονας, ὁ· ὄνομα νησίδος· *καλοφανός*, *καλαφουνός*, *κολοφανός*, *καλαφούνα* εἰς Ρόδον σημαίνει τὴν μεγάλην πυράν, ὅπως ἐκεῖναι αἵτινες ἀνάπτονται τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (24 Ἰουνίου) ἔξωθεν τῶν οἰκιῶν, διὰ τοῦτο ἡ ἑορτὴ λέγεται «Ἅης Γιάννης ὁ *Καλαφουνιάτης* ἢ *Καλοφανιάρης* ἢ *Κολοφανιάρης*», μεγεθυντικὸς τύπος *Καλόφονας* καὶ *Κολόφονας*. Φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἠνάπτοντο πυραὶ ἐπὶ τῆς νησίδος ὡς συνθήματα προειδοποιήσεως εἰς τὴν Χάλκην. Τοιαύτην σημασίαν ἔχουν τὰ τοπωνύμια τῆς Ρόδου τὰ *Λαμπρά* [5], οἱ *Λάμπες*, ὁ *Λύχνος*, ἡ *Λαφτήρα* (⟨τὸν λαμπτῆρα —τὴν λαφτήρα—ἡ λαφτήρα), ὁ *Φανὸς* καὶ τὸ ἀρχ. *Φάναι*, σημ. χωρίον *Φάνες* [6]. *Φανὸς* θὰ ὑπῆρχε καὶ εἰς Χάλκην, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔμεινε τὸ τοπων. *Φανοκλείσουρο(ν)*, τὸ=ἡ κλεισούρα τοῦ Φανοῦ.

Κυλίντρι(ν), τό· ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ κάποιον κυλινδρικὸν βωμόν, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀφθονοῦν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ρόδου.

Κύφες, οἱ, *Κυφί(ν)*, τό· κύφη=ἐξοχικὴ καλύβη σχήματος κυκλικοῦ, κτισμένη μὲ λίθους ἄνευ κονιάματος («τραχαλλόχτιστη») καὶ μὲ στέγην κοίλην, ἐκ λίθων ἐπίσης, ἐλλείψει ξυλείας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ρίπτουσι χῶμα, διὰ νὰ μὴ διέρχωνται τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς. Ἐκτίζοντο εἰς τὰ μακρινὰ κτήματα, ἔνθα παρέμενον οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ποιμένες κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν των, ὅπως ἐν Ρόδῳ κτίζουν τοὺς λεγομένους «σταύλους» μακρὰν τῶν χωρίων· ἡ λ. ἐκ τοῦ *κυφὸς*=καμπύλος, κοῖλος, στρογγύλος, θηλ. *κυφή*, οὐσ. ἡ *κύφη* μὲ ἀναβιβασμὸν τόνου· πρβ. ἡ *Κούφα* (Λακωνία) [7].

Μνημόρια, τά· *μνῆμα* καὶ *μνημόρι(ν)*=τὸ μνῆμα: τὸ τοπων. ἔμεινε ἀπὸ τάφους ἀρχαίους· πρβ. τὸ *Μνῆμα*, τὰ *Μνημόρια*, τὸ *Μνημοράκι(ν)*, τὰ *Γνημοράκια* [8] (Ρόδος), ὅπου προ-

---

[1] *Νουάρου* Λαογρ. Σύμμ. Καρπάθου Β, 416.

[2] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 86—87.

[3] **Ἔ.ἀ. σ. 87.**

[4] Ἔ ἀ. σ **49, 69, 128, 200.**

[5] Du Cange. «λαμπρόν, ignis, flamma, focus, τόπος ὅπου ἅπτουσι λαμπρὸν ἤτοι πῦρ, β) οἱ ἀναμμένοι ἄνθρακες «ἔβαλε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἑστίαν καὶ ἐγέμισεν αὐτὴν λαμπρὰ καὶ ἐθυμίασεν (βίος Ἁγ. Συμεών)».

[6] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 88.

[7] «Πλάτων» 10 (1958) 244.

[8] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. **92.**

φέρουν *μνημόρι* καὶ *γνημόρι*, *μνημονεύγω* καὶ *γνημονεύγω*, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Μύλοι, οἱ· ἀπὸ ἐρείπια παλαιῶν ἀνεμομύλων· πρβ. ὁ *Μύλος*, ὁ *Παλιόμυλος*, ὁ *Χαλατόμυλος*, τὰ *Μυλάρια*, ἡ *Δριμυλιά*, τὰ *Μυλοπέδια* (Ρόδος) [1].

Πύργος, ὁ· ἀπὸ μεσαιωνικὸν πύργον· πρβ. ὁ *Πύργος*, ὁ *Πύργιος*, ὁ *Παλιόπυργιος*, τὸ *Πυργί*, τὸ *Περγί*, τὸ *Πυργιάλλι(ν)*, τὰ *Πυργάδια*, τὰ *Πυργολίδια* (Ρόδος)· *πύργοι* λέγονται καὶ αἱ ἐξοχικαὶ οἰκίαι ἢ ἐπαύλεις, αἱ ὁποῖαι εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἦσαν εἶδος πύργων μὲ πολεμίστρας [2].

Χάναζος, ἡ· τοποθεσία μὲ χωράφια καὶ ὀλίγα δένδρα.

Χωριό(ν), τό· ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Χάλκης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ φρουρίου, ἡ ὁποία ἐγκατελείφθη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς νέας πόλεως καὶ κατεστράφη. Σήμερον διαμένουν ὀλίγαι οἰκογένειαι. Ὁ κάτοικος λέγεται *Χωριανὸς* καὶ ὁ ναὸς τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς *Παναγίας τῆς Χωριανῆς*.

Γ'. Γεωργικὰ ἢ ποιμενικὰ

Ἀγρός, ὁ· περιφέρεια κτημάτων περιωρισμένων μὲ τοίχους, περιλαμβάνουσα ἀγροὺς καλλιεργησίμους καὶ ὀλίγα δένδρα. *Ἀγρὸς* καὶ *ἀγρίδιον* ἐσήμαινε κατὰ τὴν βυζ. ἐποχὴν κτῆμα ἐξωραϊσμένον μὲ οἰκίας καὶ δένδρα, ὅπου διέμενον οἱ καλλιεργηταί· «*ἀγρὸς* γάρ ἐστι πᾶς κεκαλλωπισμένος χῶρος», «... μετέστησαν ἐκεῖ καὶ τὰς οἰκήσεις αὐτῶν καὶ τὸν τόπον βελτιωσάμενοι εἰς *ἀγρίδιον* τοῦτο μεταπεποιήκασιν» [3]. Σχετικὰ τοπωνύμια: *Ἀγρός*, *Ἀναγρός*, *Καταγρός*, *Μεσαναγρός*, ὁ *Ἀγρόκηππας*, ἡ *Ἀγροπύλια* (‹τὰ ἀγροπύλαια) [4] εἰς Ρόδον, *Ἀναγρός*, *Καταγρὸς* (Κάρπαθος) [5], *Μεσαναγρὸς* (Λέσβος) [6], *Ἀγρός*, *Ἀγρίν*, *Μονάγριν* (Κύπρος) [7], *Μεσαγρὸς* (Αἴγινα) [8], *Μονάγριν* (Κῶς) [9] κ. ἄ.

Βοκκόλια, ἡ· ἡ μάνδρα τῶν βοῶν· βουκολιὰ›*βοκκόλια* μὲ διπλασιασμὸν τοῦ κ καὶ τροπὴν τοῦ ου εἰς ο, ὅπως βούτυρον›*βότυρος*· εἰς Ρόδον προφέρουν: (βουκόλος)›*βούκκουλλος*—*βουκκουλλιά*. Τῆς αὐτῆς σημασίας εἶναι τὰ τοπωνύμια:

Γόμαντρο(ν), τό· βο(δ)όμαντρο›βόμαντρο, μὲ κώφωσιν τοῦ δ καὶ σύμπτυξιν ο+ο=ο› γόμαντρο, μὲ ἐναλλαγὴν τοῦ β εἰς γ. *Μάντρες*, οἱ· ἀπὸ τὰς μάνδρας αἰγοπροβάτων· πρβ. ἡ *Βουκκουλιά*, οἱ *Μάντρες*, τὸ *Μαντρικὸ(ν)* κλπ. (Ρόδος) [10].

Βοῦες, οἱ· *βούα*=κτιστὴ ἀποθήκη, εἶδος πηγαδιοῦ, ἐντὸς τῆς ὁποίας τοποθετοῦν τὰ σιτηρὰ μετὰ τὸ ἁλώνισμα καὶ τὰ ἀφήνουν μέχρι Σεπτεμβρίου ἐκτεθειμένα εἰς τὴν δρόσον, ἔπειτα δὲ τὰ μεταφέρουν εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ τοιουτοτρόπως δὲν τὰ προσβάλλει τὸ σκωλήκι τῶν σιτηρῶν. Εἰς τὴν Ρόδον *βούα* λέγεται καὶ ὁ ἀργαλειός, ἐπειδὴ ἦτο τοπο-

---

[1] Ἔ.ἀ. σ. 92—93.

[2] Ἔ.ἀ. σ. 88.

[3] *W. Asburner* Journal of Hellenic Studies XXXV 76 (χειρόγραφον Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης Βενετίας gr. f. ant. 173).

[4] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ 96—97.

[5] *Μανωλ.* Καρπ. 151.

[6] *Τάξη.* Λέσβ. 102.

[7] «Ἀθηνᾶ», ΙΗ' 371.

[8] Λεξ. Ἀρχ. Β 32.

[9] *Ζαράφτη*, Κῶτα 74.

[10] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 111—112.

θετημένος ἐντὸς λάκκου· γύα)γούα)*βούα* καὶ *βούβα* ἢ *γούβα*=λάκκος· πρβ. οἱ *Βοῦες*, οἱ *Βουὲς* (Ρόδος) [1].

Καλί(ν), τό· ⟨*καλύ(β)ι*=μικρὸς σταῦλος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κλείουν οἱ ποιμένες τὰ μικρὰ ἀρνία, ἐρίφια ἢ τὸ μεταχειρίζονται ὡς τυροκομεῖον· πρβ. οἱ *Καλύβες*, ὁ *Κάλυβας*, τὰ *Καλύβια*, τὰ *Καλυβάκια*, ὁ *Κάλυος* μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω σημασίας (Ρόδος) [2].

Κάτω Γῆ, ἡ· *Γῆ* συνήθως λέγεται μία ἔκτασις κτημάτων, ἔδαφος, τὸ ὁποῖον ἀναλόγως τῆς εὐφορίας του χαρακτηρίζεται ὡς *καλὴ Γῆ*=εὔφορος, *Μαύρη Γῆ* ἀπὸ τὸ μαῦρον παχὺ χῶμα, *Πάνω Γῆ*, *Κάτω Γῆ*,

Κάψαλα, τά· *κάψαλο*=καμένον δάσος (⟨καύσυλον), τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ τοπων. *Καψοπλαγιὰ* (=ἡ καμένη πλαγιά), πρβ. καὶ τὰ Ροδιακά: τὸ *Κάψαλο(ν)*, τὰ *Κάψαλα*, ἡ *Καψάλα*, ἡ *Καψαλούρα* μγθ., ἡ *Καμένη Πεζούλα*, ἡ *Καμένη* [3].

Κλιθαριά, ἡ=τόπος παραγωγῆς κριθῆς (⟨κριθάρι)*κλιθάρι* μὲ ἀνομοίωσιν) ἡ κατάληξις —ιὰ εἶναι περιεκτική· πρβ. τὰ ροδιακά: ἡ *Καμινιά*, ἡ *Κεχριά*, ἡ *Γυπαδιά*, ἡ *Λαχανιὰ* [4] κ. ἄ.

Κρασοκέλλι(ν), τό· (κρασὶ+κελλὶ)=ἀποθήκη κρασιῶν, περιφέρεια ἔνθα ἐκαλλιεργεῖτο ἡ ἄμπελος.

Ληνόχτισμα, τό· *ληνὸς* ἢ *πατητήρι* λέγεται ἐν Χάλκῃ καὶ Ρόδῳ τὸ μέρος ἔνθα πατοῦν τὰς σταφυλάς.

Μελισσουργειό(ν), τό· παραλλήλως πρὸς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν οἱ κάτοικοι τῆς Χάλκης ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴν μελισσουργίαν, τὸ δὲ μέλι τῆς νήσου φημίζεται διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ποιότητά του.

Πρόπολη, ἡ· *Πρόπολη* ἢ *μπρόπολη* λέγεται εἰς Χάλκην καὶ Ρόδον τὸ ἐπίχρισμα, μὲ τὸ ὁποῖον αἱ μέλισσαι κλείουν τὰς ρωγμὰς τῆς κυψέλης, διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ διάφορα ζωῦφια.

Χέρσα, τά· (ἐνν. κτήματα, χωράφια), περιφέρεια μὲ ἀκαλλιέργητα κτήματα.

Δ΄. Λαογραφικὰ

Τὰ τοπων. ταῦτα συνδέονται μὲ μίαν παράδοσιν πλασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ διαφόρους λόγους.

Τ' Ἀσκητῆ ἡ Τρύπα· σπήλαιον ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν διέμενεν εἷς ἀσκητής.

Γαροπνίχτης, ὁ· ⟨γα(δ)αροπνίχτης· ὄνομα ἀποτόμου κρημνοῦ καταλήγοντος πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πιστεύεται ὅτι πίπτουν τὰ ζῶα, κυρίως οἱ ὄνοι, καὶ πνίγονται. Εἶναι ὀνόματα σκωπτικά, τὰ ὁποῖα δίδει ὁ λαὸς καὶ τὰ συνδέει μὲ μίαν παράδοσιν. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει τὸ τοπων. *Σκυλλόγκρεμμο(ν)*, τό, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τάχα πίπτουν οἱ σκύλλοι (μᾶλλον εἶναι τὸ Σκιλλόγκρεμμον ἀπὸ τὰς ἐν ἀφθονίᾳ φυομένας σκίλλας)· πρβ. τὰ τοπων.: ὁ *Κωλοβρέχτης*, ὁ *Σκυλλοπνίχτης* (χείμαρροι), ἡ *Σκυλλοπνιοῦσα* (τάφρος), ἡ *Σκυλλοκρεμμάστρα* (κρημνός), ὀνόματα σκωπτικὰ (Ρόδος), καὶ τὰ ὀνόματα: *σκυλλόβηχας* ἢ *γαϊδουρόβηχας* (ἄσχημος βήχας), τὸ ὁμηρ. «*βούβρωστις*».

Ἑλληνικός, ὁ, (ἐνν. βουνὸς ἢ τοῖχος). *Ἑλληνικὰ* λέγουν εἰς Χάλκην τὰ ἀρχαῖα κτήρια, τὰ ἐθνικὰ εἰδωλολατρικά, μὲ τὴν βυζαντινὴν σημασίαν τοῦ *Ἕλλην*=ἐθνικός. Καὶ εἰς Ρόδον ὑπάρχουν τὰ τοπωνύμια: τὰ *Ἑλληνικά*, τὸ *Λεληνικό(ν)*, ὁ *Ἑλληνότοιχος*, ὁ *Ἑλληνικός*, ὁ *Ἑλληνικόουνος*· πρβ. τὸ *Ἑλληνικὸ* Ἀττικῆς [5].

---

[1] Ἔ.ἀ. σ. 105.

[2] Ἔ ἄ. σ. 111.

[3] Ἔ.ἀ. σ. 106.

[4] Ἔ.ἀ. σ. 163—164.

[5] Ἔ.ἀ. σ. 81.

Κόλασι, ἡ· ὄνομα βραχώδους βουνοῦ, τὸ ὁποῖον ἕνεκα τοῦ δυσβάτου καὶ ἀποκρήμνου τῆς θέσεως παρομοιάζεται μὲ κόλασιν (πρβ. *Ἀχέρων* καὶ εἴσοδος εἰς τὸν Ἅδην).

Σαρακήνικο(ν), τό· ὄνομα λιμένος οὐ μακρὰν τοῦ φρουρίου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἀπεβιβάζοντο οἱ Σαρακηνοὶ πειραταὶ διὰ λεηλασίαν τῆς πόλεως.

Τοῦρκος, ὁ· ὄνομα θέσεως, ἐκ τῆς ὁποίας κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκρημνίσθη καὶ ἐφονεύθη εἷς Τοῦρκος, διότι ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος εἰς τὸν τόπον.

Ε΄ Γεωγραφικοὶ ὅροι

Τὸ τμῆμα τοῦτο περιλαμβάνει τοπωνύμια, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ὀφείλεται εἰς ποταμούς, λίμνας, βουνά, κρημνοὺς κλπ.

Ἀγροθάλασσα, ἡ· ⟨ἀγριοθάλασσα, ὅπως ἀγριοελαία⟩*ἀγρολιὰ* (Ρόδος), τοπων. παρὰ τὸ ὁποῖον ἡ θάλασσα εἶναι τρικυμιώδης.

Ἁλιμνιά, ἡ· ὄνομα τῆς μεγαλυτέρας νησίδος πρὸ τῆς Χάλκης, ἥτις ἔχει φρούριον Ἱπποτικόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει ὅτι ἦτο κατῳκημένη κατὰ τὸν μεσαίωνα· σήμερον εἶναι ἐγκατεστημέναι ὀλίγαι οἰκογένειαι γεωργῶν καὶ ποιμένων· ⟨τὰ λιμνιὰ⟩Ἁλιμνιὰ⟩ ἡ (νῆσος) *Ἁλιμνιά*, πρβ. τὰ Λάδαρμα⟩*Ἁλάερμα* (Ρόδος).

Ἁμαλή, ἡ· ⟨ἡ ὁμαλὴ (ἐνν γῆ, θέσις), μὲ ἀφομοίωσιν, πρβ. ἁρμοστὸς⟩*ἁρμοστὸς* (=μνηστήρ).

Ἄμμος, ἡ· τόπος ἀμμώδης, πρβ. τὰ ροδιακά: ὁ *Ἄμμος*, οἱ *Ἄμμοι*, οἱ *Ἀμμοῦδες*, οἱ *Ἀμμοῦες*, ἡ *Ἀμμούα*, ἡ *Ἀμμουγά*, τ' *Ἀμμούδια*, οἱ *Ἀμμουδιές*, τ' *Ἀμμούϊ(ν)*, ὁ *Ἀμμῶγας*, οἱ *Ἀμμωπές*, ἡ *Ἀμμωτή*, ἡ *Ἀμμουερή*, ὁ *Ἀμμότραχος* (ἄμμος+τάφρος), ὁ *Ἀμμόγκρεμμος*, ὁ *Παχύναμμος* (στὸν Παχὺν ἄμμον⟩ὁ Παχύναμμος) [1].

Ἀνασιά, ἡ· ⟨ἀνα(β)ασιὰ⟩*ἀνασιὰ* (μὲ κώφωσιν τοῦ β καὶ σύμπτυξιν)=μέρος ἀνηφορικόν, ἀνάβασις.

Ἁρμισιές, οἱ· *ἁρμιδι*=πυκνῶς πεπλεγμένον λεπτὸν σχοινίον τῶν πλοίων, ἀρχ. ὁρμιὰ⟩ἁρμιὰ⟩ἁρμίδι(ο)ν⟩*ἁρμίδι*=σχοινίον πεπλεγμένον ἐξ ἱππείων τριχῶν, εἰς ὃ προσδένονται ἄγκιστρα καὶ μολύβδινα βαρίδια, *ἁρμιθιά*, τὸ ἁλιευτικὸν ὄργανον τὸ οὕτω συντεθειμένον, οἱ ἁρμιθιὲς⟩οἱ *ἁρμισιές*, ὅπως κολοκύθια⟩*κολοκύσια*.

Ἄσπα, ἡ, *Ἀσπί(ν)*, τό· τῆς *Ζαχαρούλλας τ' Ἀσπιά· ἄσπα*=ἐλαφρόπετρα, κίσσηρις. Εἰς Χάλκην *ἄσπαν* λέγουν τὴν μαλακὴν πέτραν χρώματος κοκκίνου, εἰς Ρόδον τὰ μαλακὰ χώματα, τὰ ὁποῖα παρασύρονται εὐκόλως ὑπὸ τῶν βροχῶν, ἐξ ὧν καὶ τὰ τοπων. ἡ *Ἄσπα*, οἱ *Ἄσπες* [2].

Βάλα, ἡ· (⟨ἰτ. valle=κοιλάδα), ὄνομα εὔχρηστον εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν καὶ εἰς Ρόδον, ἐξ οὗ καὶ τὸ τοπωνύμιον *τὸ Βαλάκι(ν)* [3].

Βεντικά, τά, οἱ γεωργοὶ καὶ ποιμένες διαιροῦν τὴν γῆν τῆς Χάλκης εἰς δύο τμήματα, τὰ *μετόχια*: τὰ *Βεντικά*, τὸ τμῆμα τὸ εὑρισκόμενον πρὸς τὸ μέρος τοῦ *Βέντου*, πρὸς Νότον, καὶ τὰ *Σουφρανικὰ* πρὸς τὸ μέρος τοῦ *Σουφράνου*, πρὸς Βορρᾶν. *Βέντο*, ναυτικὸς ὅρος (ἰτ. vento=ἄνεμος).

Βλυχά, τά· *γλυφὸς* ἢ *βλυχὸς*=ὑφάλμυρος, ἀπὸ τὰ ὕδατα ὑφαλμύρων πηγῶν τῆς παραλίας, ἐκ τῶν ὁποίων ἔλαβον τὸ ὄνομα τὰ τοπωνύμια *Βλυχὰ* καὶ *Γλυφάδα* εἰς Ρόδον Ἀττικήν, Ἄνδρον, Ἀστυπάλαιαν, Θήραν, Κρήτην, Κύθνον, Μῆλον, Σάμον, Σῦρον, Τῆνον, Χίον, Κάρπαθον [4] κ. ἀ.

Βοινός, ὁ· συχνὸν τοπωνύμιον εἰς Ρόδον καὶ Χάλκην ὀφειλόμενον εἰς τὸ προση-

---

[1] Ἔ.ἀ. σ. 69, 114, 115, 126, 163, 165, 166.

[2] Ἔ.ἀ. σ. 116.

[3] Ἔ.ἀ. σ. 220.

[4] Ἔ.ἀ. σ. 143.

γορικὸν βουνὸς=λόφος· ὁ *Βουνὸς τ' Ἅϊ Γιαννιοῦ*, ἡ *Βουνάρα*, μγθ. τύπος, τὰ *Βουνιά*, τὰ *Βουναράκια*, τὸ *Βουνάριν*, ὑπκρ. τύποι, τ' *Ὀξὺβ βουνί(ν)*. Σύνθ. ὁ *Μισόουνος* (‹μεσόβουνος), τὰ *Μισοούνια* (‹μεσοβούνια), ὁ *Ἀντρόνας* (‹ἀντρόβουνας=βουνὸς μὲ σπήλαια πρὸς τὴν παραλίαν), τὸ *Περιστερόνι(ν)* (‹περιστερό(β)ουνι), τὸ *Μαρόνι(ν)* (‹μαρό(β)ουνι), τὸ *Ποντικοβούναρο(ν)* εἰς Ἀλιμνιάν. Ἀνάλογα πρὸς τοὺς ὡς ἄνω τύπους εἶναι τὰ ροδιακά: ὁ *Βουνός*, ὁ *Ἀτόβουνος*, ὁ *Ἀξούνας*, ὁ *Δασόνας* (‹δασόβουνας), ὁ *Μαρόουνας* (‹μαρόβουνας, μάρον =εἶδος σαμψύχου), τὸ *Μισόουνι(ν)*, τὸ *Μαυρόουνι(ν)* [1] κλπ.

Βρυτή, ἡ· ὄνομα πηγαδιοῦ, ὅπου ποτίζουν τὰ ζῶα· πρβ. ὁ *Ἀνεβρυτὸς* (Θήρα), ἡ *Ἀναβρυτὴ* (Λακωνία), ἡ *Ἀνεβρυτούρα*, οἱ *Ἀναβρυάδες*, ἡ *Ἀναβρυτή*, τὸ *Βρυτὸ* (Χίος) [2], ἡ *Βερβετούρα* (Ρόδος).

Γιαλλός, ὁ· ‹αἰγιαλός, στοὺς *Δυὸ Γιαλλούς*, τὸ *Γιάλι(ν)* ‹αἰγιάλιον ὑπκρ., τὸ *Γιαλλούϊν τοῦ Τρυπητοῦ* ‹(αἰ)γιαλούδι (ὑπκρ.) εἰς θέσιν *Τρυπητός*, τοῦ *Φαραόνη τὸ Γιαλλούϊ(ν)*.

Γωνιός, ὁ=γωνιά, καμπή· *στοῦ Τράου τὸγ Γωνιό(ν)*, *στὸβ Βαθὺγ Γωνιὸν τοῦ Κέραμου*· ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων τοποθεσιῶν.

Καλὸν Πηάϊ(ν), τό· ‹πη(γ)ά(δ)ι, ὄνομα πολὺ συχνὸν ὡς τοπωνύμιον, πρβ. ἡ *Πη(γ)ή*, ἡ *Πή*, οἱ *Πηές*, τὸ *Πηγάδι(ν)*, τὸ *Πηάϊ(ν)*, τὰ *Πηάδια*, τὰ *Πηαουλλια* (‹πηγαδούλια), τὰ *Πήαρκια* (Ρόδος). Τὸ ἐπίθετον «καλὸς» ἀπαντᾷ εἰς διάφορα τοπων.: τὸ *Καλὸν Ὄρος*, τὸ *Καλὸν Νερό(ν)*, ἡ *Καλὴ Μυρτιά* [3].

Κλεισοῦρες, οἱ, *Κλεισούρια*, τά· κλεισώρεια=στενὴ διάβασις βουνῶν, ὄνομα τόσον γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν μας· τὰ *Στενὰ τῆς Κλεισούρας* (Μακεδονία), *Κλεισούρα* τῆς Ἀλβανίας, γνωστὴ ἀπὸ τὸ ἔπος τοῦ 1940 κ.ἄ.

Κοῖλα, τά· κτήματα ἐντὸς ἐδάφους, τὸ ὁποῖον σχηματίζει κοίλωμα, μικρὰν κοιλάδα· πρβ. ἡ *Κοιλὰ* (Ρόδος) [4].

Κόκκινα, τὰ (ἐνν. χώματα)· κτήματα μὲ χῶμα κόκκινον, τὰ ὁποῖα λέγονται καὶ *κοκκινοχώματα*· πρβ. τὰ *Κόκκινα* (Ρόδος).

Κρεμμάρια, τὰ=μικροὶ κρημνοί· ὁ κρημνὸς›ὁ κρεμμὸς›τὸ *κρεμμάρι* ὑπκρ., τὸ *Ροῦσον Κρεμμάρι(ν)*, ἀπὸ τὸ χρῶμα, russeus›*ρούσιος* καὶ *ρουσος*=ὁ ροδόχρους· τοῦ *Καλαμιώτη τὸ Κρεμμάρι(ν)*, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτου· πρβ. ὁ *Ἀγκρεμμός*, οἱ *Ἀγκρεμμοί*, τ' *Ἀγκρεμμάρια*, τ' *Ἀγκρεμμούλλια* κ.ἄ. (Ρόδος) [5].

Κρύον Νερό(ν), τό· ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ ὕδωρ παρακειμένου πηγαδιοῦ, ὅπως ἄλλα τοπωνύμια λαμβάνουν ὄνομα ἀπὸ τὸ εἶδος παρακειμένης πηγῆς: τὸ *Κρύον Νερό(ν)*, τὰ *Ψυχνὰ Νερὰ* (‹ψυχρὰ νερά), τὸ *Βραστὸν Νερό(ν)*, τὰ *Χλιὰ Νερά*, τὰ *Πικρὰ Νερά*, τὸ *Σκοτωμένον Νερὸ(ν)* (=ἀνούσιον), τὰ *Μαῦρα Νερά*, τὰ *Νιὰ Νερά*, τὸ *Καλὸν Νερό(ν)*, τὸ *Κακὸν Νερό(ν)*, τὸ *Βρωμόνερο(ν)*, τὸ *Κορακόνερο(ν)*, τὸ *Γυπαόνερο(ν)*, τὰ *Δυπαόνερα*, τὸ *Τσιλλόνερο(ν)* (=καθαρτικόν, τὰ σημερινὰ Νερὰ τῆς Καλλιθέας), ἡ *Νεροσταλιὰ* (Ρόδος) [6].

Κρωτήρι(ν), τό· ‹ἀκρωτήριον, μὲ ἀφαίρεσιν τοῦ α, ὅπως ἀλήθεια›*λήσεια* [7], ὄνομα ὑψώματος βραχώδους παρὰ τὴν πόλιν, τὸ ὁποῖον προχωρεῖ πρὸς τὴν θάλασσαν.

Λαγγόνι(ν), τό· ὑπκρ. τοῦ *λαγγονιὰ*=λαγκαδιά, κοιλάς· ἡ λ. φαίνεται ὅτι ἔχει σχέσιν

---

[1] Ἐ.ἀ. σ. 127—131.

[2] Λεξ. Ἀρχ. Β, 37, *Ζολ.* Τοπ. Χίου σ. 82.

[3] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 146, 118, 157.

[4] Ἐ.ἀ. σ. 50.

[5] Ἐ.ἀ. σ. 114.

[6] Ἐ ἀ. σ. 145—146.

[7] *Τσοπ.* Ἰδ. Χάλκης σ. 16.

μὲ τὸ τοῦ Ἡσυχίου «*λαγόνες* σχῖσμα γῆς»· τὴν λαγόνα⟩ἡ *λαγγόνα*, μὲ ἐπένθεσιν ν⟩ἡ *λαγγονιὰ* κατὰ τὰ εἰς —ιὰ (λ.χ. λαγκαδιά), ὑπκρ. τὸ *λαγγόνι*. Ἡ λ. εἶναι πολὺ εὔχρηστος εἰς Ρόδον, ὅπου ὑπάρχουν καὶ τὰ τοπων.: ἡ *Λαγγονιά*, τὰ *Λαγγόνια*, τὸ *Μακρὺλ Λαγγόνι(ν)*, τὸ *Κακὸλ Λαγγόνι(ν)*, τὸ *Κακολάγγονο(ν)*, τὸ *Κεππαρισσολάγγονο(ν)*, τ' *Ἀξωκηπολάγγονο(ν)* (ἐξω+κηπολάγγονο), τὰ *Μισολάγγονα*, τὰ *Λαγγονάκια*, ἡ *Λαγγονική*, τὸ *Λαγγονιάτικο(ν)*, ὁ *Λάγγονας*, ἡ *Λαγγόνα* μγθ. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει: ἡ *λαγκά(δ)α*, ἡ *λαγκά* Ἡ λ. εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὸν Du Cange: «*λαγγάς, λαγγάδι*, vallis, φάραγξ, νάπη. *Ἄγκεα* κοίλους τόπους, λαγκάδια, φαράγγια». Φαίνεται ὅτι γίνεται ἀπὸ συμφυρμὸν *λαγὼν*+*λάκκος*=*λάγκος*⟩*λαγκὰς* κατὰ τὸ κοιλάς, ὑπκρ. *λαγκάδι(ο)ν* [1], γνωστὰ καὶ εἰς Χίον, Κρήτην κ.ἀ. [2].

Λέσκες, οἱ· *λέσχα*⟩*λέσκα*, δωρ. τύπος τοῦ λέσχη=ἄνοιγμα ἐντὸς βράχων· πρβ. Ἡσύχ. «τοὺς ἀλεεινοὺς τόπους *λέσχας* καλοῦσιν»· τὰ *Μισολέχια* (⟨μέσα λέσχη—μεσολέσχιον). Ἡ λ. εἶναι εὔχρηστος καὶ ἐν Ρόδῳ ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ καὶ εἰς τοπωνύμια.

Λεῦρες, οἱ· μγθ. τοῦ *λεύρι*—*ἀλεύρι*, ἔδαφος, τοῦ ὁποίου τὸ χῶμα εἶναι λεπτὸν ὡς ἄλευρον· πρβ. ἡ *Ἀλευριὰ* (Ρόδος) [3], τὰ *Κόκκιν' Ἀλέβκα* (Κύπρος) [4].

Λιμενάρι(ν), τό· μικρὸν λιμάνι· λιμένας—ὑπκρ. *λιμενάρι(ο)ν*, πρβ. ὀνάριον, ἱππάριον, ἀθρωπάρι, πετεινάρι.

Λίμνη, ἡ· μέρος ὅπου λιμνάζουν τὰ νερὰ=χωρίζεται εἰς *Μικρὴν* καὶ *Μεγάλην Λίμνην*, πρβ. ἡ *Ἀλιμνιά*.

Μάϊστρο(ν), τό· τὸ τοπωνύμιον προσβάλλεται ἀπὸ τὸν μαΐστρον, ΒΔ. ἄνεμον, ἢ εἶναι πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μ. Πρβ. τὰ *Βέντικα*, τὰ *Σουφράνικα*.

Μεσόθινο(ν), τὸ=ἡ μέση θῖνα. Σουίδας: «*Θῖνα*, αἰγιαλόν, σωρόν, τὸν θῖνα». *Θινὸς* εἰς Κρήτην=σωρός, εἰς Κάρπαθον *ἀνάθινος*=ἄκρον κτήματος, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ καλλιεργηθῇ διὰ τοῦ ἀρότρου καὶ σκάπτεται διὰ τῆς ἀξίνης, εἰς Ρόδον ὑπάρχει τὸ τοπωνύμιον ἡ *Θῖννα*.

Μιαοπέγια, τά· ⟨τὰ Μεσοπέδια, τὸ δ+ι=γι ὅταν ἀκολουθῆται ἀπὸ φωνῆεν, πρβ. παιδιὰ⟩*παιγιά*, πόδια⟩*πόγια*. Ἡ λ. πεδίον, πέδιον εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὰ τοπωνύμια: τὸ *Πέδ* (Σύμη), τὸ *Πέϊ(ν)*⟨Πέ(δ)ι(ο)ν (Ρόδος), κέντρον τοῦ ἀρχαίου δήμου τῶν «Πεδιέων». Ἐπίσης τὰ *Μυλοπέδια* (Ρόδος) [5], τὸ *Πέϊ* (Κάρπαθος) [6], τὸ *Πέρα Πεδὶν* (Κύπρος) [7]· πρβ. τὸ *Βατοπέδιον*, τὸ *Κοσσυφοπέδιον* Μακεδονίας.

Μόλος, ὁ=σωρὸς λίθων. Ἡ λ. εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴν ΜΕΓ μὲ τοὺς τύπους *μῶλος*. *μόλος* καὶ *μοῦλος* (⟨λατ. moles) καὶ εἶναι πολὺ εὔχρηστος καὶ εἰς Ρόδον· «ἔκαμεμ μόλους» =ἔκαμε σωροὺς πετρῶν καὶ εἰς τὰ τοπωνύμια: οἱ *Μόλες*, ἡ *Μολιά*, ἡ *Μούλα*, οἱ *Ἀπομοῦλες*, ὁ *Ἀντίμουλος*, ὅπως Ρίον—Ἀντίρριον, Παξὸς—Ἀντίπαξος, Μῆλος—Ἀντίμηλος, Τῆλος—Ἀντίτηλος [8].

Νῆσσος, ἡ· ὄνομα νησίδος προστατευούσης τὸν λιμένα τῆς Χάλκης. Ἡ λ. ἀπαντᾷ εἰς τὰ τοπωνύμια ὡς ὄνομα νησίδων, ἀλλὰ καὶ τμημάτων ξηρᾶς ἐν τῷ μέσῳ ποταμῶν, πρβ. ἡ *Νῆσσος*, ὁ *Νῆσσος*, κατὰ τὸ ὁ *βάτος*, ἡ *Πεντάνησσος* (Ρόδος), ὄνομα νησίδος, τὰ *Πεντανήσια* (Κέρκυρα), τὸ *Νησσὶ(ν)* κ.ἄ. [9].

---

[1] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 120

[2] Λεξ. Ἀρχ. Β' 28—39.

[3] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 115.

[4] *Μεν.* Τοπ. Κύπρ. «Ἀθηνᾶ» ΙΗ' 353.

[5] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 56.

[6] *Νουάρ* Λαογρ. Σύμμ. Καρπ. Β 487.

[7] «Ἀθηνᾶ» ΙΗ' 345.

[8] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 123, 164.

[9] Ἐ.ἀ. σ. 54, 123.

Ξερόκαμπος, ὁ· τοπων. τῆς Ἀλιμνιᾶς, ξηρὸς+κάμπος λατ. campus πεδιάς.

Ξυπέϊ(ν), τό· ⟨τὸ ὀξυπέδιον⟩τὸ ξυπέ(δ)ι, ράχις λόφου διὰ τὴν λ. πέδιον πρβ. τὰ *Μισοπέγια*.

Πετρούγια, τὰ· ὑπκρ. τύπος τοῦ πέτρα· τὸ *πετρούδι*—τὰ Πετρούδια⟩τὰ *Πετρούγια*, πρβ. τὰ *Μισοπέγια*, τὰ *παιγιά*.

Πλακερά, τά· θέσις εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως. Ἡ κατάληξις —ερὸ σημαίνει πλησμονήν· πρβ. τὰ ροδιακὰ τοπων.: ἡ *Καψαλερή*, τὰ *Πιτερὰ* (⟨πίτυς), τὸ *Συκερό(ν)* [1].

Πόνταμος, ὁ· ὄνομα ὅρμου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς λιμὴν παλαιότερον, διότι εὑρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀρχαίαν πόλιν. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ὀνομάζεται καὶ ὅλη ἡ περὶ τὸν ὅρμον δενδρόφυτος κοιλάς, εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς ὁποίας διέρχεται χείμαρρος, ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομα· ποταμὸς⟩*Πόταμος*, ὁ ἀναβιβασμὸς τόνου σημαίνει μεγέθυνσιν⟩*Πόνταμος* μὲ ἐπένθεσιν ν, (πρβ. μοῦτρα⟩*μοῦντρα*), ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος ποταμός, ὅπως λέγονται οἱ χείμαρροι εἰς Δωδεκάνησον, ἐν συγκρίσει μέ τινα ρυάκια τῆς νήσου.

Πούντα, ἡ, *Πουντί(ν)*, τό· ὑπκρ. (ἰτ. punta=κορυφή, ἄκρον παραλίας).

Ρυάκι(ν), τό· ⟨ρυάκιον· τὸ *Βαθὺρ Ρυάκι(ν)*, τὸ *Κακόρυακο(ν)*=ρυάκιον διερχόμενον δι' ἀποτόμων βράχων.

Σκουπέλλι(ν), τό· ⟨σκοπέλι, ὑπκρ. τοῦ σκόπελος, μὲ τροπὴν τοῦ ο εἰς ου, (πρβ. τὸ βόδι⟩τὸ *βούϊ*, ἄωρος⟩*ἄουρος*) καὶ διπλασιασμὸν τοῦ λ κατὰ τὸ κοπέλλι καὶ τὰ λοιπὰ ὀνόματα εἰς —έλλι· πρβ. *στοὺς Κοπέλλους* (⟨σκοπέλους, Ρόδος) [2].

Σουφρανικά, τά· τὰ μέρη πρὸς τὸ *σουφράνο* [3], πρὸς Β., πρβ. τὰ *Βεντικά*.

Σπήλια, τά· ⟨τὰ σπήλαια, τοῦ *Χαρίδημου τὸ Σπήλιο(ν)*, ὁ *Καμένος Σπήλιος* [4], εἰς ἀρσ. τύπον ὁ *σπήλαιος*. Καὶ εἰς Ρόδον εἶναι συνηθισμένοι οἱ τύποι τὸ *σπήλιο(ν)* καὶ ὁ *σπήλιος*, ἐξ ὧν τὸ τοπων.: ὁ *Σπήλιος*, οἱ *Σπήλιοι*, τὰ *Σπήλια*, τὰ *Σπηλλάδια*, τὰ *Σπηλιάδια* [5].

Τσαγγαροκατάλειμμα, τό· ⟨κατάλειμμα=ἠρειπωμένον οἴκημα. Εἰς Ρόδον ὑπάρχουν πολλὰ τοπωνύμια λεγόμενα *Κατελείματα* (⟨καταλείμματα) εἰς τὴν θέσιν παλαιῶν ἐγκαταλελειμμένων καὶ κατεστραμμένων κτηρίων ἢ συνοικισμῶν.

Φτενά, ἡ· (⟨φτενά(δ)α). *Φτενάγια*, τὰ (⟨φτενάδια)· διὰ τὴν προφορὰν πρβ. τὰ *Μισοπέγια*, τὰ *Πετρούγια* *Φτένη*, ἡ, (μὲ ἀναβιβασμὸν τοῦ τόνου ἀπὸ τὸ ἐπίθετον φτενός, *φτενὴ*⟨εὐθηνός), σημαίνει γῆν ἀδύνατον, μὲ τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν θὰ ληφθοῦν ἡ *Φτενά(δ)α*, τὰ

---

[1] Ἔ.ἀ. σ. 166.

[2] Ἔ.ἀ. σ. 119.

[3] *Σοβράνο* (βενετ. sovrano)=ὑπήνεμος, ὅρος ναυτικός, «σοβράνος κάβος», «σοβράνα μπάντα», «σοβράνο κόστα»=προσήνεμος ἀκτή, ἀλλὰ καὶ ἀκτὴ πληττομένη ἀπὸ τὸν ἐπικρατοῦντα ἄνεμον ἐν τῇ θεωρουμένῃ θαλάσσῃ.

[4] Εἰς μίαν διένεξιν τοῦ Τάγματος τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ρόδου καὶ τῆς Ἐνετίας ἐπὶ Μεγάλου Μαγίστρου De Milly (1454—1461) ὁ ναύαρχος τῶν Ἐνετῶν Μοροζίνης κατέλαβε τὴν Χάλκην, ἀποτυχὼν ὅμως τοῦ ἐγχειρήματος νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ρόδου, παρὰ τὸ χωρίον *Κάστελλος* (σημερινὴν *Κρητηνίαν*), εἰδοποιηθείσης τῆς φρουρᾶς διὰ σημάτων τῶν Χαλκιτῶν, ὠργίσθη κατ' αὐτῶν καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς Χάλκην, πληροφορηθεὶς ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐκ φόβου εἶχον κλεισθῆ εἰς σπήλαιον τῆς τοποθεσίας *Ἀμυγδαλῆ* (σημερ. *Ἀμυγλάϊ*), διέταξε νὰ ἀνάψουν θάμνους καὶ ξύλα πρὸ αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἀπέθανον πάντες ἐξ ἀσφυξίας. Τὰ ὀστᾶ τῶν ἀτυχῶν θυμάτων σώζονται μέχρι σήμερον ἐν τῷ σπηλαίῳ, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη ἔκτοτε ὁ *Καμένος Σπήλιος*, βλ. *Biliotti—Cotret*, L' île de Rhodes, μετάφρ. *Μαλλιαράκη—Καραβοκυροῦ* σ. 258. *Α. Ταρσούλη*, Δωδεκάνησα Α, 312.

[5] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 136.

Φτενάδια, ὡς καὶ τὰ τοπωνύμια τῆς Ρόδου: οἱ *Φτένες*, τὰ *Φτενοκάμπια*. Διὰ τὸ ὡς ἄνω τοπωνύμιον λέγεται καὶ ἡ ἐπῳδός:

«Ὦ τὸσ Σιφουνιώτηχ χάγια
σὰν ἐφτάσαν στὰ Φτενάγια».

Σημ.—*Σιφουνιώτης*, ἐπώνυμον ‹Σιφνιώτης.—*χάγια*‹χάδια.

Χοχλάκοι, οἱ· τοποθεσία μὲ στρογγυλοὺς λίθους «χοχλάκους».

Χρουσόϊν, τό· ‹χρυσό(γ)ει(ο)ν, ἀπὸ τὸ χρῶμα τοῦ χώματος· ἡ *Χρουσοπόρα*, ‹χρυσοπόρος, χρυσὸ πέραμα. Τὰ διάφορα χώματα τοῦ ἐδάφους λαμβάνουν ὀνόματα ἀνάλογα μὲ τὸ χρῶμα των, π.χ. *μελάγγεια*, *φυρόγεια* (‹πυρρόγεια), *ἁλμόγεια*, *κοκκινοχώματα*, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχονται καὶ τὰ τοπωνύμια: τὰ *Φυρά*, τὰ *Φυρόγεια* (Ρόδος), τὰ *Φερρὰ Γκρεμνὰ* (Μύκονος), τὰ *Φυρρὰ* (Θήρα), τὰ *Φυρρόγεια* (Νάξος) [1], τὸ *Φυρρόγι*, τὰ *Φυρρόγεια* (Ἀμοργός) [2], ἡ *Περογειά*, τὸ *Πυρόειν*, τὰ *Πυρκά*, ὁ *Πυρὸς Ποταμὸς* (Κύπρος) [3], τὸ *Φυροβούνι* (Ἰκαριά) [4].

ΣΤ΄. Σχῆμα τοῦ ἐδάφους

Ἀγναθούς, τούς· *ἀγναθὸς*‹γνάθος (μὲ πρόσθεσιν α, ὅπως σχῖνος›*ἀσκινός*, μασχάλη› *ἀμασκάλη*)=σιαγών, παρειά, πορθμός, στενόν, λαιμός, ἄκρα, αἰχμή, ἀνωμαλία ἐδάφους. Ἡσύχ. «*γνάθοι*, βόθροι, κοιλώματα, σπήλαια, θάλαμοι καὶ τὰ ἐν τῷ βαδίζειν προσκόμματα».

Ἀντί(ν), τό· ‹ἀντίον (ὄργανον τοῦ ἀργαλειοῦ).

Ἀντρές, οἱ· εἰς τοὺς πρόποδας λόφου βραχώδους. Πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸν βυζ. τύπον *ἀντρέα* (‹ἄντρον)—οἱ ἀντρέες—οἱ *ἀντρές*, μὲ σύμπτυξιν, ὅπως τὰ Ροδιακὰ τοπων.: *Ἀκρές*, *Κοπρές*, *Κιτρές*, *Τρεῖς ἐλὲς* (ἀκρέαι, κοπρέαι, κιτρέαι, Τρεῖς ἐλαῖαι).

Ἀπίθωμα, τό· τὸ *Μεσιακὸν Ἀπίθωμα*, τὸ μεσαῖον ἐπίπεδον μέρος· *ἀπιθώνω*=θέτω ἐπί τινος, τοποθετῶ, ἀποθέτω, ἀκουμβῶ.

Ἀξιλλές, οἱ· τοπων. ἐπὶ μιᾶς ὀροσειρᾶς μὲ βράχους.

Ἄρμενο(ν), τό· ἄρμενα, ἑστία (ἐκ τῆς ὁμοιότητος), πρβ. *Καράβι* (Ρόδος) καὶ τά: *Ἄρμενο(ν)*, *Ἀρμενιστὴς* (Ρόδος, Μύκονος), *τ' Ἄρμενο* (Σκίαθος), *τ' Ἄρμενα* (Εὔβοια) [5].

Βουκέφαλος, ὁ· πρβ. τὸ ἀκρωτήριον *Βόδι* τῆς Ρόδου, ἀπὸ τὸ σχῆμα.

Γιοφύρι, τό· τοπων. μὲ βράχους, οἱ ὁποῖοι σχηματίζουν εἶδος γεφύρας.

Ἐρμένες, οἱ (ἐνν. πέτρες) ‹γερμένες (μὲ ἀφαίρεση τοῦ ἀρκτικοῦ γ, ὅπως τὸ γόνατο› τὸ *ὄνατο*, ὁ γείτονας›ὁ *εἴτονας*), ἐκ τοῦ σχήματος τῶν κεκλιμένων βράχων.

Ζυές, οἱ· ‹ζυ(γ)ὲς—τὰς *Ζυὲς* (ἐνν. πέτρες).

Ἤματα, τά· ‹τὰ (Β)ήματα· ἐπὶ τῶν βράχων ὑπάρχουν σκαλισμένα ἴχνη ποδός. Τοιουτοτρόπως ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ *Διγενῆ τὸ Πάτημα* εἰς Ρόδον ἀπὸ ἴχνη πατήματος ἐπὶ βράχου.

Ἰχαλός, ὁ· ‹διχαλός, ἀκρωτήριον τῆς χερσονήσου *Τραχείας*, τὸ ὁποῖον χωρίζεται εἰς δύο τμήματα· ἀκούεται καὶ εἰς τὸν πληθυντικόν: στοὺς *Ἰχαλούς*. Οἱ Ἰταλοὶ εἰς τὸν χάρτην τὸ ἔγραψαν Icalo, ἐλλείψει χ καὶ τώρα εἰς τὸν ἑλληνικὸν χάρτην παρεμορφώθη ὡς ἀκρωτήριον Ἴκαλος. Τοιουτοτρόπως καὶ αἱ νησίδες *(Δ)ι(β)ούνια*, Β. τῆς Κάσου, αἱ

---

[1] Ἐπετ. Βυζ. Σπουδῶν Ζ' 244.

[2] *Βογιατζ.* Ἀμοργὸς 102.

[3] *Μεν.* Τοπ. Κύπρ. «Ἀθηνᾶ» ΙΗ' 360.

[4] «Ἑλληνικὰ» Γ' 537.

[5] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ 115.

ὁποῖαι προφέρονται *Ἰούνια* καὶ ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν Iunia ἢ Ugna, σήμερον μετετράπησαν εἰς νῆσον Ἰουνία.

Καπούλλι(ν), τό· ⟨ὑπκρ. τοῦ μσν. *κάπουλα*=τὰ ἀπὸ τῆς νεφρικῆς χώρας μέχρι τῶν γλουτῶν νῶτα τῶν μεγάλων τετραπόδων ζώων, τὰ *καπούλια*.

Καράβι(ν), τό· ἡ συνήθεια νὰ δίδουν εἰς βουνὰ ὀνόματα πλοίων ἀπαντᾷ πολὺ εἰς Ρόδον, ὅπου ὑπάρχουν τὰ τοπωνύμια: τὸ *Καράβι(ν)*, ὁ *Κάραβος*, τὸ *Γαλούνι*, τὸ *Κάτεργιο(ν)*, ὁ *Χιόλαντρος* (⟨χελάνδιον, χελάνδουρος), ἡ *Τσαμπίκα* (⟨τσαμπίκα⟨*σαμβύκη*, οὐ μόνον τὸ ὄργανον ἀλλὰ καὶ πλοῖον», Ἡσύχ.) [1].

Κεφαλές, οἱ, τὸ *Κεφάλι(ν)*, ὑπκρ., τὸ *Μέσα Κεφάλι(ν)*· πρβ. ἡ *Κεφάλα*, τὸ *Κεφάλι(ν)*, τὰ *Κεφάλια* (Ρόδος) καὶ τὰ ἀρχ. *Δρυὸς Κεφαλαί* [2] τῆς Βοιωτίας (Θουκ. Γ 24), *Κυνὸς Κεφαλαὶ* Θεσσαλίας.

Κόκκα, ἡ· (⟨ἰτ. cocca)=τὸ κομμένον ἢ φαγωμένον μέρος ἑνὸς ἐργαλείου, ἑνὸς ξύλου, πέτρας κ.λ.π. Φρ. «ἔκαμεν κόκκαν τὸ μαχαίρι(ν)», ρῆμα: *κοκκιάζω—ουμαι* «ἐκόκκιασεν τὸ δραπάνι(ν)».

Κουκκοῦλλες, οἱ· ὄνομα πλαγιᾶς· ἡ Ροῦσα *Κουκκούλλα*· *κουκκούλλα* (⟨λατ. cuculla)=τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς· «καπόττος μὲ κουκούλλα(ν)»=μάλλινο ἐπανωφόρι τῶν βρακοφόρων μὲ κάλυμμα· καὶ ὁ ἱερεύς, ὅταν ἐπιθέτῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ νεοφωτίστου κατὰ τὴν βάπτισιν τὸ κάλυμμα, ἀναφωνεῖ «κουκούλιον τῆς κεφαλῆς»· *κουκκούλλι*=τὸ βομβύκιον, *κουκκουλλώννω*=σκεπάζω, «νὰ τοὺς κουκκουλλώσουν»=νὰ τοὺς ὑπανδρεύσουν, εὔχρ. ὅταν ὑπάρχουν λόγοι νὰ γίνῃ ὁ γάμος συντόμως διὰ τὸ τυπικόν.

Κούμουλλα, τά· *κούμουλλον* εἰς Χάλκην, *κούμελλον* εἰς Ρόδον=τὸ τρίγωνον τῆς ἑστίας καὶ ἡ κτισμένη ἐσχάρα, ἐπὶ τῆς ὁποίας τοποθετοῦσι τὴν χύτραν· *κούμουλλος* ⟨βυζ. *κούμουλος*, ⟨λατ. cumulus=πολὺ γεμᾶτος· πρβ. Du Cange: «*κουμουλὰ* τὰ μόδια· ὡρίσθη καὶ τὸ μόδιον *κουμούλιον* πιπράσκεσθαι». *Κούμουλλομ μισοκίλι*=πολὺ γεμᾶτον, εἰς τὴν μέτρησιν τῶν σιτηρῶν (μισοκίλι=μισὸ κιλὸν τούρκικον, 12 ὀκάδες), *κουμουλλώννω*=γεμίζω πολύ, *κουμούλλα* ἢ *κούμουλλη*=τὸ γεῖσον τῆς στέγης, *κουμουλλιὰ*=κωνικὸς σωρὸς φυτῶν σησάμου, *κουμούλλι*=σωρὸς ὀρόβου ἢ φακῆς πρὸς ξήρασιν. Τοπων.: ἡ *Κούμουλλη* ἢ τὸ *Κουμούλλι* (βουνόν), οἱ *Κουμοῦλλες*, τὸ *Κούμελλο(ν)* [3] καὶ οἰκογ. ἐπών.: ὁ *Κουμούλλης* (Ρόδος).

Κρεβάττι(ν), τό· ὄνομα νησίδος παρὰ τὸν λιμένα τῆς Χάλκης· κράββατος⟩*κρεβάττι(ν)* (μὲ τροπὴν τοῦ α εἰς ε), ἡ λ. εἶναι γνωστὴ ὡς τοπωνύμιον καὶ ἀπὸ τὴν Ρόδον: τὰ *Κρεβάττια*, τὰ *Κρεβαττάκια* [4].

Λαιμός, ὁ· στενὴ λωρὶς γῆς ἑνώνουσα δύο μεγαλύτερα τμήματα· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ βράχων.

Λευκός, ὁ· (ἐνν. βράχος), τοπων. πλησίον τῆς παραλίας, τὸ ὁποῖον ὀφείλει τὸ ὄνομά του εἰς τὸ χρῶμα τοῦ βράχου· πρβ. ὁ *Ἀλειφτὸς* (βράχος), τὰ *Λευκόποδα*, τὰ *Λευκόπουρα* (λευκοὶ πώρινοι βράχοι, Ρόδος).

Μακρή, ἡ· ὄνομα νησίδος· εἰς Ρόδον λέγεται τὸ *Μακρύ(ν)*, ἀπὸ τὸ ἐπίμηκες σχῆμά της.

Μάκρωνας, ὁ· τοπων. Ἀλιμνιᾶς, *μάκρων*=τόπος μακρὸς καὶ στενός· πρβ. ὁ *Μάκρωνας*, τὸ *Μακρινάρι*⟨μακρωνάριον (Ρόδος), ὁ *Μάκρωνας* (Κρήτη, Ἄνδρος) [5] καὶ εἰς ἔγγραφα τῆς Κάτω Ἰταλίας παρὰ Trinchera (Syll. 447) ἀπαντᾷ ἡ φράσις «εἰς χωρίον Μάκρωνον».

---

[1] Ἐ.ἀ. 49, 132, 133, 140, 174.

[2] Ἐ.ἀ. σ. 134.

[3] Ἐ.ἀ. σ. 134.

[4] Ἐ.ἀ. σ. 135.

[5] *Μηλιαράκη* Ἄνδρος 79. *Dieterich* Sprache 477.

Νἵππουρη, ἡ· ὄνομα νησίδος· ⟨"Ιππουρις—τὴν "Ιππουριν⟩ἡ *Νίππουρη*, ὅπως τὸν ὦμον⟩ὁ *νῶμος*, τὴν οὐρὰν⟩ἡ *νουρά*, τὸν "Ιππον⟩ὁ *Νίππος* (τοπων. Ρόδου).

Ξέρη, ἡ· ὄνομα νησίδος, ξερὸς—ξερὴ—*ξέρη*, μὲ ἀναβιβασμὸν τοῦ τόνου, ὅπως φτενὸς—*φτενὴ*—*φτένη*, στεγνὸς—*στέκνη*, πρβ. ἡ *ξηρά*, ἡ *στερεὰ* κ.λ.π.

'Οξωγλέφαρος, ὁ· ὄνομα βράχων· ⟨ἐξωβλέφαρος (τὸ ἔξω βλέφαρον) μὲ ἐναλλαγὴν β—γ, ὅπως βάφω⟩*γάφφω*, βλέπω⟩*γλέπω* (Ρόδος).

Πατέλλα, ἡ, *Πατέλλι(ν)*, τό, (ὑπκρ.)· *Πατέλλα*=ὀροπέδιον μικρόν, λατ. patella, πατάνη (ΑΕΓ)· πρβ. ἡ *Πατέλλα*, τὸ *Πατέλλι(ν)*, τὸ *Πατελλάκι(ν)*, ὑπκρ. ὁ *Πατέλλος*, μγθ. (Ρόδος).

Πέζουλας, ὁ· μγθ. τοῦ πεζούλα, ἡ (⟨ἀρχ. πέζα)=κτιστὸν κάθισμα κατα μῆκος τῆς αὐλῆς· πρβ. οἱ *Πεζοῦλες*, ἡ *Καμένη Πεζούλα*, ὁ *Πέζουλας* (Ρόδος).

Πλαγιά, ἡ, *τοῦ Σταυροῦ ἡ Πλαγιά*· τὸ ἐπικλινὲς μέρος ἑνὸς λόφου μέχρι τῶν προπόδων ὀνομάζεται πλαγιά· πλάγιος—πλαγία (πλευρά, θέσις) *πλαγιά* πρβ. ἡ *Πλαγιά*, οἱ *Πλαές*, τὸ *Πλάϊ(ν)*, οἱ *Πλάϊς* (Ρόδος).

Πλατειά, ἡ· ὄνομα νησίδος· πρβ· ἡ *Μακρή*, ἡ *Στρογγυλή*.

Ρύμη ἡ, *Ρυμί(ν)*, τό, (ὑπκρ.). Ἡ λ. εἶναι εὔχρηστος ἐν Χάλκῃ μὲ τὴν σημασίαν τοῦ: στενὸς δρόμος· «οἱ ρύμες τῆς Χάρκης».

Σελλί(ν), τό· ὑπκρ. τοῦ *σέλλα*, λατ. sella· πρβ. Εὐστ. 'Οδυσσ. «ἀστράβη, ὃ σημαίνει *σέλλαν* καὶ σαγμάριον» Εἰς Ρόδον κάμνουν διάκρισιν σέλλας καὶ σαμαριοῦ. *Σέλλαν* μὲν λέγουν τὸ πολυτελὲς δερμάτινον σάγμα, τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ τοὺς ἵππους τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν—ἡ λ. ἔμεινεν ἀπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν στρατιωτικὴν παράδοσιν τοῦ Βυζαντίου, ὅπως τὰ *κόμης, πόρτα, στράτα, σκάλα, σκουτάριος—σομάρι* δὲ ἡ *σουμάρι* λέγουν τὸ κοινὸν σαμάρι τῶν φορτηγῶν ζώων. Ἡ διάκρισις φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ στίχου τῶν καλάντων:

«ἐσὲν ἀφέντη μπρέπει σου ἄλοομ μὲ τὴσ σέλλα(ν)».

Τοπων.: ἡ *Σελλὰ* (⟨σελλά(δ)α), τὸ *Σελλάϊν*, τὰ *Σελλάδια*, ἡ *Σέλλη* (Ρόδος)· *σέλλη*=τὸ φούντωμα τῆς βράκας, «*σελλώννει* ἡ σκέπαση»=καμπυλώνει ἡ στέγη καὶ εἶναι κίνδυνος νὰ πέσῃ, *σελλᾶτος*=καμπύλος καὶ οἰκογ. ἐπών. ὁ *Σελλᾶς* (=σελλοποιὸς—σελλοπώλης) [1], ὁ *Σελλᾶτος*.

Σκαλί(ν), τό, τὸ *Στενὸ Σκαλί(ν)*, τὸ *Κακοσκάλι(ν)*· βυζ. *σκάλα*, κλῖμαξ (λατ. scala), *σκαλὶ* ἢ *σκαλλὶ* λέγεται καὶ ἡ βαθμὶς τῆς κλίμακος· αἱ λ. εἶναι εὔχρηστοι ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ καὶ ὡς τοπωνύμια διὰ δυσκόλους ἀναβάσεις βουνῶν ἢ λόφων.

Σκάφη, ἡ· ὄνομα πολὺ εὔχρηστον ἐπίσης διὰ μικρὰς κοιλάδας ὁμοίας μὲ σκάφην· πρβ. ἡ *Σκάφη*, οἱ *Σκάφες*, τὸ *Σκαφόουνο(ν)* (Ρόδος), ἡ *Σκάφη* (Κύπρος) [2].

Σκίστρα, ἡ· σχισμένον μέρος, πρβ. τὰ *Σκιστὰ Χωράφια*, ἡ *Σκίστρα*, οἱ *Σκίστρες*, τὰ *Σκισματάρια* [3] (Ρόδος).

Σκίακας, ὁ· πρόποδες βουνοῦ μὲ ἀποκρήμνους βράχους (⟨ἀρχ. σχίδαξ=σχίζα).

Σπόα, τά· τοποθεσία μὲ ἀποτόμους βράχους. *Σπόα* ὀνομάζεται καὶ ἓν χωρίον τῆς Καρπάθου [4].

Στενό(ν), τό, τοπων. τῆς 'Αλιμνιᾶς· κάθε στενὴ τοποθεσία λαμβάνει τὰ ὀνόματα *στένη, στενό, στενά*· πρβ. τὰ *Στενά*, οἱ *Στενές*, οἱ *Στενοὶ Σπήλιοι*, τὰ *Στενοκάμπια*, τὸ *Στενοχώρι(ν)*, ἡ *Στενοχώρια*, ἡ *Στένωση* (Ρόδος) [5].

Στρογγυλή, ἡ· ὄνομα νησίδος, πρβ. ἡ *Μακρή*, ἡ *Πλατειὰ* κ.λ.π.

---

[1] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 138.

[2] «'Αθηνᾶ» ΙΗ' 360.

[3] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. 126.

[4] *Νουάρ.* Σύμμ. Β' 425.

[5] *Παπαχρ.* ἔ ἀ. σ. 126

Σφῦρα, ἡ· ὄνομα νησίδος, τὴν γράφουν καὶ *Σφύρναν* μὲ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ ὁμώνυμον ψάρι.

Τηάνι(ν), τό· ⟨τηγάνι, πρβ. καὶ τὸ *Τηγάνι* τῆς Σάμου.

Τραχειά, ἡ· ⟨τραχεῖα χερσόνησος, ἥτις καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον *(Δ)ιχαλός*.

Τρυπητό(ν), τό, τοῦ *Τρυπητοῦ τὸ Γιαλλούϊ(ν)*· βράχος τρυπημένος, πρβ. ἡ *Τρύπα*, ἡ *Τρυπητή*, ὁ *Τρυπητός*, ἡ *Ξετρυπητὴ* (Ρόδος) [1].

Τύμπος, ὁ· ⟨τύμβος, βράχος ὅμοιος μὲ τύμβον, ὕψωμα.

Ὑρουκλο(ν), τό· ὄνομα μεγάλου βραχώδους λόφου, τὸ γύρουκλον, μγθ.

Φαρακλός, ὁ, τοπων. τῆς Ἀλιμνιᾶς· ⟨φαλακρός, μὲ μετάθεσιν· πρβ. Ἡσύχ. «*Φαλάκραι* τόπος Ἴδης, Φαλάκρας, ἄκρας Κορκύρας». Στέφ. Βυζ. «*Φαλάκραι*, ἄκραι Ἴδης, ἥτις οὐκ ἔχει ζῶν φυτὸν διὰ τὴν χιόνα καὶ τὸν κρύσταλλον, ἀλλ' ἐψίλωται· καὶ πάντα δὲ τὰ ἐψιλωμένα ὄρη ἐλέγοντο Φαλάκραι». Καὶ εἰς Ρόδον ὑπάρχουν δύο τοπωνύμια μὲ τὸ ὄνομα *Φαρακλός*, ἐξ ὧν τὸ ἕν, πλησίον τοῦ χωρίου Μαλώνα, ἦτο μεσαιωνικὸν φρούριον ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς νήσου [2].

Χαλάσι(ν), τό· ὑπκρ. τοῦ *χαλασία*=χαλασμένον μέρος, ἐρείπια κτηρίων ἢ ἀπόκρημνοι βράχοι· πρβ. τὰ *Χάλαβρα*, τὰ *Χάλλαρα* (⟨χαλαρά), τὰ *Χαλάσματα*, τὰ *Χαλατά*, ἡ *Χαλασιά*, οἱ *Χαλασιὲς* [3] (Ρόδος).

Χαλιωπό(ν), τό· μικρὰ χωράφια σὰν χαλιά. Ἡ κατάλ. *—ωπὸν* σημαίνει πλησμονήν, ὅπως τὰ ροδιακά: *Ἀσκελλωπὸς* (⟨σκιλλωπός), *Ἀφτελλωπές*, *Λουρωπά*, *Μυρτωπά* [4].

Χιότη, ἡ, τῆς *Νεραντζιᾶς ἡ Χιότη*· χαίτη⟩*χιότη* μὲ τροπὴν τοῦ ε εἰς ο καὶ διατήρησιν τοῦ οὐρανικοῦ χ. Ἡ λ. εἶναι εὔχρηστος ἀκόμη εἰς Χάλκην καὶ Ρόδον σημαίνουσα λόφους συνεχεῖς ἐν εἴδει χαίτης, ἐξ ὧν τὰ τοπων. ἡ *Χιάτη*, οἱ *Χιότες*, τὸ *Χιοτάρι(ν)*, ὁ *Χιόταρος* [5].

Ζ'. Ὀνόματα ζῴων

Ἀτράκουσα, ἡ· νῆσος μεταξὺ Χάλκης καὶ Ρόδου, ἀρχ. *Τραγοῦσα* ἢ *Τραγοῦσσα*, μὲ σημασίαν περιεκτικήν, ὅπως *Οἰνοῦσσαι*, *Βατοῦσσα* (Χίος) [6], *Πλακοῦσσα*, *Σχινοῦσσα* (Στέφ. Βυζ.), *Ἐλαιοῦσσα* (Στράβ. ΙΔ 652, 4), *Ροδοῦσσα*.

Γάρος, ὁ· ⟨γά(δ)αρος· τοιουτοτρόπως συνηθίζεται καὶ ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ τὸ ζῷον· πρβ. *Γαροπνίχτης*.

Περιστερῶνας, ὁ· ὄνομα νησίδος, μὲ περιεκτικὴν σημασίαν, ἀπὸ τὰ ἀγριοπερίστερα· πρβ. τὸ *Περιστερόνι*.

Σαρούς, τοὺς καὶ *τοὺς Ἀρούς*, ὄνομα παραλίας, τοὺς σαργοὺς⟩τοὺς σαρjοὺς⟩ [7] τοὺς *σαρούς*, πρβ. ἔν ἐμπόριουν⟩*ἔν ἐμπόρουν*.

Φτερό(ν), τό· κορυφὴ λόφου βραχώδους, ἔνθα συχνάζουν ἁρπακτικὰ πτηνά.

---

[1] Ἐ.ἀ. σ. 140.

[2] Ἐ.ἀ. σ. 61.

[3] Ἐ.ἀ. σ. 95, 127.

[4] Ἐ.ἀ. σ. 166.

[5] Ἐ.ἀ. σ. 142.

[6] *Ζολ.* Τοπ. Χίου.

[7] Εἰς Ρόδον προφέρουν: ἀργὸς⟩ἀργὸς⟩*ἀργιός*, μελισσουργὸς⟩*μελισσουργιός*, πύργος⟩*πύργιος*, μὲ ἐπίδρασιν τῆς προφορᾶς τοῦ πληθ. ἀργοὶ—*ἀργιός*, σαργοὶ—*σαργιός*.

Η΄. Ὀνόματα φυτῶν

Ἄετρα, τά· *ἄετρον* εἰς Χάλκην λέγεται ἓν φυτὸν τῶν βράχων μὲ μαλακὰ καὶ γλυκέα φύλλα, τὸ ὁποῖον τρώγεται πολὺ ὑπὸ τῶν ζῴων.

Ἀκάνθι(ν), τό· χωρίζεται εἰς δύο τμήματα: τὸ *Στενὸν Ἀκάνθι(ν)* καὶ τὸ *Πλατὺν Ἀκάνθι(ν)*· ἄκανθα⟩ἀκάνθι(ο)ν⟩*ἀκάνθι Κατσιᾶς*, ὁ, τὸ *Κατσιάϊ(ν)* ὑπκρ. (⟨Κατσιάδι) ἀκανθέας⟩ἀκανθιᾶς⟩*Κατσιᾶς*, πρβ. ἀκανθόβραχα⟩*κατσάβραχα* καὶ εἰς Ρόδον: ἀκανθόπρινος⟩*κατσόπερνος*. Ἡ κατάλ. —έας—ιᾶς εἶναι περιεκτική, πρβ τὰ ἀρχ. εἰς —εύς: *Σχινεύς, Πρινεύς, Φελλεύς*, ἐξ ὧν τὰ νεοελλ. ὁ *Πιρνέας*, ὁ *Ἀρέας* (Μάνη), ὁ *Γυπιάς*, ὁ *Καπριᾶς*, ὁ *Νεφιᾶς*, ὁ *Πετριᾶς* (Ρόδος) [1].

Ἁλιμούντα, ἡ· ⟨ἁλιμοῦς--ντος· ἡ κατάλ. —*οῦς* εἶναι περιεκτική, πρβ. *Μαραθοῦς*, *Ἐλαιοῦς, Φοινικοῦς, Τριμιθοῦς, Σκιλλοῦς, Ἁλιμοῦς* τῆς Ἀττικῆς, σημερινὸν *Ἅλιμος*, *Ἁλιμοῦντα* (Κάρπαθος) [2]· ὡς οὐσ. *ἅλιμον*, τό, θάμνος φυόμενος παρὰ τὴν θάλασσαν, ἁρμυρήθρα, «Ἀντιφ. ἐν Μνήμασι» Ι, Θεόφρ. Ἱ. Φ. 4, 16, 5· παρὰ Διοσκ. ἀρσ. ὁ *ἅλιμος* (ἅλς) «θάμνος ἐστὶ φραγμίτης, ὑπόλευκος, οὐκ ἔχων ἀκάνθας, φύλλα δὲ ἐλαίᾳ παραπλήσια· πλατύτερα μέντοι καὶ ἁπαλώτερα· φύεται ἐν παραθαλασσίοις καὶ φραγμοῖς» Ι, 120 (Λεξ. Liddell—Scott, μετάφρ. Κωνσταντινίδου).

Ἀμυγλάϊ(ν), τό· ἀμυγδαλῆ⟩ἀμυγδαλιὰ⟩*ἀμυγλαγιά*, ὑπκρ. *τ' ἀμυγλάϊν*. Πλησίον εὑρίσκεται ὁ *Καμένος Σπήλιος*.

Ἀρούνια, τά· ὑπκρ. τοῦ *ἀρόϋνας* καὶ *ἀγριαρόϋνας*· ἀνάγυρις⟩ἀνό(γ)υρας (κατὰ τὸ *ὀζόγυρας*)⟩*ἀρόϋνας*· ἡ λ. συνηθισμένη πολὺ καὶ ἐν Ρόδῳ, ἀρόϋνας—ἀροῦνοι=τὰ φασολάκια, ἐπειδὴ ὁμοιάζει πολὺ ὁ καρπός των· Φρ.: «ἐμαειρέψαμεν ἀροῦνους», «ἐφυτέψαμεν ἀροῦνους».

Ἀσκινάγια, τά· σχῖνος⟩ἀσκινὸς⟩ἀσκινάδια ὑπκρ.⟩*ἀσκινάγια*, πρβ. τὰ *Φτενάγια*.

Βέλλερα, τὰ καὶ *Βελλεροσκάλι(ν)*, τό· βράχοι εἰς τοὺς ὁποίους φυτρώνουν *βέλλερα*, φυτὰ μὲ πλατέα φύλλα, τὰ ὁποῖα μαγειρεύονται.

Ἐλιά, ἡ, ⟨ἐλαία (κατὰ τὰ μηλέα⟩*μηλιά*, παλαιὸς⟩*παλιός*), ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον δένδρον.

Κισσός, ὁ· ἐν τῇ τοποθεσίᾳ δὲν ὑπάρχει κισσός, οὔτε εἶναι γνωστὸν τὸ φυτὸν ἐν τῇ περιφερείᾳ, φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ὑπῆρχε παλαιότερον. Ἐν Χάλκῃ δὲν ὑπάρχουν θάμνοι μεγάλοι, φαίνεται ὅτι κατεστράφη πᾶν εἶδος αὐτῶν λόγῳ τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς γεωργίας καὶ μόνον ἥμερα δένδρα ὑπάρχουν.

Κουτσούρους, τούς· *κούτσουρας*, ὁ, εἶναι φυτόν, εἶδος στοιβῆς, φυόμενον ἐν ἀφθονίᾳ σχεδὸν εἰς τοὺς βράχους τῆς Χάλκης, παράγει καρπὸν ὅμοιον μὲ πιπέρι, ἀλλὰ γλυκύν, ὁ ὁποῖος τρώγεται· κόψουρος⟩*κούτσουρας* ὁ, καὶ *κουτσούρα* ἡ=κομμένος κορμὸς ἢ ρίζα θάμνου.

Κράμπια, ἡ· ⟨κάμπη=κάμπια)=κάμπη, β) εἶδος συκῆς μὲ ἄσπρα μεγάλα σῦκα, τὰ ὁποῖα λέγονται *κράμπγικα*.

Λόϋθι(ν), τό· ὑπκρ. τοῦ *ἄλοϋθας* (⟨ὄλυνθος)=ἐρινεός. Εἰς Χάλκην συνηθίζονται οἱ τύποι *λόϋθι* καὶ *λύϋθι* (⟨ὀλύμθιον), πληθ. τὰ *λύσια*.

Μύρτος, τό· τοπων. ὅπου θὰ ὑπῆρχε πακαιὰ μύρτος. Ἡ λ. γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὴν Ρόδον ὡς τοπων.: τὸ *Μύρτος—Παναγιὰ ἡ Μυρτενή*, ὁ *Μυρτῶνας*.

Παμπακιές, οἱ· εἰς Χάλκην καὶ Ρόδον *Παμπακιὸ* λέγεται τὸ κτῆμα, εἰς τὸ ὁποῖον καλλιεργεῖται ὁ βάμβαξ.

Πευκιά, τά· ὁ πεῦκος⟩τὸ *πευκί(ν)* ὑπκρ.

---

[1] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 163.

[2] *Νουάρ.* Σύμμ. Β΄ 414.

Πρασούα, ἡ· ὄνομα νησίδος, ⟨*Πρασούδα*, ἐκ τῶν ἐκεῖ φυομένων ἀγρίων πράσων· πρβ. τὸ *Πρασονήσι*, τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον τῆς Ρόδου πλησίον τῆς Κατταβιᾶς.

Σταφιᾶς, ὁ· τόπος παραγωγῆς σταφίδος, πρβ. ὁ *Κατσιᾶς*, ὁ *Γυπιάς*.

Συκήσι(ν), τό· τοπων. τῆς Ἀλιμνιᾶς, ⟨συκήσιον, μὲ σημασίαν πλησμονῆς.

Φοινίκι(ν), τό· φοίνιξ⟩*φοινίκι(ο)ν*, ἀπὸ φυτὸν φοίνικος. Ἡ παράδοσις, θεωρεῖ τὴν θέσιν ὡς συνοικισμὸν Φοινίκων· πρβ. *Φοινίκι* (Κάρπαθος, Κύπρος, Κρήτη, Θήρα, Χίος)· *Φοίνικας* (Λυκία) [1].

Θ'. Τόποι θρησκευτικοί

α) *Ὀνόματα ἁγίων*: *Ἁγιὰ Θέκλη* (προφ. Θέκκλη), ἐκκλησίδιον παρὰ τὸν Πόνταμον *Ἁγιὰ Κυριακὴ* (προφ. Κυριοκή), *Ἅϊς Γιάννης*, μονὴ ἀπέχουσα δύο ὥρας ἀπὸ τὴν πόλιν ἥτις πανηγυρίζει τὴν 29ην Αὐγούστου [2], *Ἅϊς Γιάννης τ' Ἀσίγνη*, *Ἅϊς Γιάννης ὁ Χρυσόστομος*, *Ἅϊς Γιώργης*, *Ἅϊς Θόρος* (⟨Θεό(δ)ωρος), ὄνομα νησίδος, *Ἅϊς Κωσταντῖνος*, *Ἅϊς Λευτέρης*. *Ἅϊς Μηνᾶς* ἐν Ἀλιμνιᾷ, *Ἅϊς Νικόλας*, ὡραία ἐκκλησία τῆς πόλεως Χάλκης, *Ἅϊς Σουλᾶς* (⟨Σίλας καὶ Σιλουανός, 30 Ἰουλίου). Ὁ *ἅγιος Σουλᾶς* τιμᾶται καὶ ἐν Ρόδῳ παρὰ τὸ χωρίον Σορωνή, ἔνθα γίνεται μεγάλη πανήγυρις συγκεντρουμένων πιστῶν ἐξ ὅλης τῆς Ρόδου, γίνονται ἀθλητικοὶ ἀγῶνες καὶ γεωργικὴ ἔκθεσις. Ἡ λατρεία τοῦ Ἁγίου Σίλα καὶ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ δεικνύουν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη ἐνωρὶς εἰς τὰς νήσους.

β) *Λατρεία Παναγίας*. Πρὸς τιμὴν τῆς Παναγίας, ἥτις τόσον πολὺ λατρεύεται ἐν Ρόδῳ, ὑπάρχει μία ἐκκλησία ἐν *Χωρίῳ* Χάλκης ἐπ' ὀνόματι *Παναγίας τῆς Χωριανῆς* καὶ δύο ἐξωκκλήσια: *Παναγιὰ ἡ Πορτενὴ* ἀπὸ τὴν θέσιν *Πόρτα* καὶ *Παναγιὰ ἡ Ἐνιαμερίτισσα*, παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, ἑορτάζουσα τὴν 23ην Αὐγούστου—τὰ Νιάμερα—κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἡμέραν καθ' ἣν ἐν Ρόδῳ γίνεται μεγάλη πανήγυρις ἐν τῷ ναῷ τῆς *Παναγίας Καθολικῆς* τοῦ χωρίου *Κρεμαστή*.

γ) *Ἄλλοι ναοί*: *Παλαρμιώτης*, ὁ, μικρὰ μονὴ τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ *Ταξιάρχου Μιχαὴλ τοῦ Πανορμίτου* Σύμης. *Πανορμίτης* (ἐκ τῆς θέσεως *Πάνορμος*)⟩*Παναρμιώτης* μὲ ἀφομοίωσιν καὶ τὸν τύπον —ιώτης⟩*Παλαρμιώτης* μὲ ἀνομοίωσιν ν—μ=λ—μ. Εἰς Σύμην προφέρεται καὶ *Πανερμιώτης* καὶ εἰς Ρόδον *Παρανεμιώτης*.

Σταυρός, ὁ· ἐκκλησίδιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ ἑτέρα λεγομένη *Σταυρὸς στὸ Ξύλο(ν)* ἀπὸ τὴν θέσιν *Ξύλο*.

Σωτήρης, ὁ· ἐξωκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος· πρβ. ἡ *Σωτήρα* (Ρόδος).

Ι'. Προσωπωνύμια

Πρόκειται περὶ τοπωνυμίων, τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἔμειναν ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτήτας ἢ ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ὁπωσδήποτε ἐσχετίσθησαν μὲ τὴν θέσιν.

Ἀρέτα, ἡ, *Ἀσίγνη*, τοῦ, ὅπου τὸ ἐκκλησίδιον Ἁγίου Ἰωάννου Ἀσίγνη, τοῦ *Βατανᾶ*· βατανᾶς=πωλητὴς ἢ κατασκευαστὴς γατανιῶν· τῆς *Στεργούλλας τῆς Βλοΐτσας* (*Βλοΐτσα* ⟨Εὐλογίτσα, ὑπκρ. τοῦ Εὐλογία)· ὁ *Καλαμιώτης*, ἐπώνυμον ἐξ ἐθνικοῦ ἢ τοπωνυμικοῦ, τὸ ὁποῖον σημαίνει τὸν κάτοικον κάποιου συνοικισμοῦ *Κάλαμος* ἢ *Καλάμι*, ὅπως τὰ ἐπώνυμα *Κυπριώτης*, *Κώτης*, *Κρητικός*· τοῦ *Καματᾶ*, τὰ *Κανάκικα*=κτήματα τῆς οἰκογενείας *Κανάκη*·

---

[1] *Νουάρ*. Σύμμ. Β 425.

[2] Εἰς τὴν πανήγυριν συγκεντρώνονται Χαλκῖται ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ: «μαζεύκεκαι ἡ Χαρκιτειά».

ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐν Χάλκῃ, πρβ. τὰ *Δημήτρικα*, τὰ *Καραβάϊκα*, τὰ *Μαύρικα* ἐν Ρόδῳ [1]· τὰ *Κάνια*, τοῦ *Κάπελλα*, τὸ *Καπνικάρι(ν)*⟨τοῦ Καπνικάρη, *καπνικάρης*, λ. βυζαντινὴ=εἰσπράκτωρ τοῦ καπνικοῦ, δηλ. τοῦ φόρου τῶν καπνοδόχων, θηλ. *καπνικαρέα* (καὶ ναὸς τῆς Καπνικαρέας ἐν Ἀθήναις). Διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς γενικῆς εἰς οὐδέτερον πρβ. τὰ ροδιακά: τὸ *Γεννάδι*, τὸ *Βαρδάνι*, τὸ *Γιαννίτσι*, τὰ *Κυρίτσια*, ἀπὸ τά: τοῦ Γεννάδη, τοῦ Βαρδάνη, τοῦ Γιαννίτση, τοῦ Κυρίτση. Ὁμοίως ἔγιναν τὸ *Καππάρι(ν)*⟨τοῦ Καππάρη, τὸ *Καρδάμι(ν)*⟨τοῦ Καρδάμη, πρβ. ὁ *Καρδάμης*, ἡ *Καρδάμαινα* (Ρόδος, Κῶς), ὁ *Κέφος* ἢ στοὺς *Κέφους*, τοῦ *Κέφου τὸ Μετόχι(ν)* [2], τοῦ *Κούκκιαλη*, τῆς *Κουλιᾶς* (⟨Στεργουλιᾶς) καὶ εἰς Σάλακον Ρόδου τὴν Στεργουλιὰν τὴν λέγουν Κουλιάν, ὑπάρχει καὶ ἐπώνυμον ὁ *Κουλιᾶς* (εἰς Ρόδον)· στοὺς *Κουντούρους* (ὁ Κούντουρος⟨κοντόουρος), πρβ. ὁ *Κουντούρης* ἐν Ρόδῳ κ..ἀ, ὁ *Κουτσόφτης* (⟨κοψόφτης), στοὺς *Λαθιμούς*, τὸ *Λιάκι(ν)* (ὑπκρ. τοῦ Ἠλίας), τὸ *Λεντάκι(ν)* (ὑπκρ. τοῦ Λεντῆς⟨Λεοντῆς), οἱ *Λιαῶτες* (⟨Λιβαδιῶτες), θὰ ἦτο: ὁ Λιβαδιώτης (ὁ κάτοικος τοῦ Λιβαδιοῦ ἢ τῆς Λειβαδιᾶς), τοῦ *Μάντη* (σκωπτικό), ὁ *Μέρμηκας* εἰς Ἀλιμνιάν, τοῦ *Μούση* [3], τοῦ *Νικαόρη*, τοῦ *Παλαπάντη*, τοῦ *Παχῆ ὁ Κάβος* (εἰς Ρόδον ὑπάρχει ἐπώνυμον ὁ *Παχής*), ὁ *Πελεγρίνας* (Ἀλιμνιὰ)⟨lt. peregrino=προσκυνητής, ὁ *Πιθαρᾶς* (=πωλητὴς ἢ κατασκευαστὴς πιθαριῶν), τῆς *Ροσταμιᾶς*⟨Ρο(δ)οσταμιᾶς, τοῦ *Σιλιμῆ*, τοῦ *Σολῆ τὸ Καλί(ν)*, τὸ *Τσαγγάρι(ν)*⟨τοῦ Τσαγγάρη, τοῦ *Φαραόνη τὸ Γιαλλούϊ(ν)*, ὁ *Φλασκᾶς* (πωλητὴς φλασκιῶν).

Ὀνοματολογικὰ

Ἡ περὶ τὰ ναυτικὰ ἀσχολία τῶν κατοίκων τῆς Χάλκης καὶ ἡ ἐπικοινωνία μετὰ διαφόρων χωρῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, ὡς καὶ μία τάσις αὐτῶν νὰ δίδωσι πρωτότυπα καὶ ἀσυνήθιστα ὀνόματα εἰς τὰ τέκνα των συνετέλεσαν, ὥστε ἐκτὸς τῶν συνηθισμένων νὰ ἀκούῃ κανεὶς βαπτιστικὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι πολὺ σπάνια ἢ καὶ ἀνύπαρκτα ἀλλαχοῦ. Ὀνόματα τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἱστορίας, ἐπώνυμα ἡρώων, ὀνόματα χωρῶν ἢ πόλεων, ξενικὰ καὶ ἄλλα ὀνόματα προερχόμενα ἀπὸ διαφόρους αἰτίας, τυχαίως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δίδονται εἰς ἄνδρας ἢ γυναῖκας. Τὰ κυριώτερα τῶν ὀνομάτων αὐτῶν εἶναι:

α) Ἐκ τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας: *Ἀλέξανδρος*, *Ἀνδροκλῆς*, *Διογένης*, *Ἐμπεδοκλῆς*, *Ἐπαμεινώνδας*, *Κλέων*, *Μέντορας*, *Πολυδεύκης*, *Σωκράτης*, *Ἀνδρονίκη*, *Ἀντιόπη—Ἀνθιόπη*, *Ἀριάδαινα* (⟨Ἀριάδνη κατὰ τὰ εἰς —αινα: Κωστήδαινα, Δούκαινα), *Ἀριστέα*, *Ἀριστονίκη*, *Βρισοδία* (Βρισηίδα), *Βρισουλλάκι* (χαϊδ. τοῦ Βρισηίς, μὲ ἐπίδρασιν τοῦ βρυσοῦλλα), *Δανάη*, *Ἐρασμία*, *Ἐρατώ*, *Εὐρύκλεια*, *Θελξιόπη—Ἀλεξιόπη* (συμφ. Ἀλεξία+Θελξιόπη), *Θεμίτσα*, *Ἰφιγένεια*, *Καλλιρρόη*, *Κασάνδρα*, *Κορίνα* (⟨Κόριννα—Κορίννης, ὀν. ἡ Κορίνα), *Λυμπιάδα* (⟨Ὀλυμπιάς), *Μερόπη*, *Ξανθὸ* (⟨Ρωξανιό), *Πλυτώ*, *Πολύμνια*, *Ροδόπη*, *Τελψιχόρη*, *Φερενίκη* κ.ἄ.

β) Ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἤκουσαν ἀπὸ ἐπιγραφάς:

Θεάρτεμις (⟨θεὰ Ἄρτεμις), *Θαρσυλλὸς* (⟨Θασύλος), *Οὐλία*, πιθ. ἀπὸ τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος *Ὤλιος—Οὔλιος* (πρβ. τὰ Ροδιακά: *Λινδία*, *Λίνδιος*, ἐκ τοῦ «Λινδία» Ἀθηνᾶ ἢ ἡ κάτοικος τῆς Λίνδου.

γ) Ἐπαγγελματικὰ ἢ ἐπώνυμα βυζαντινὰ καὶ νεώτερα, ἡρώων τοῦ 21: *Χρυσοβέργης*, *Σπαθᾶς*, *Φραντζῆς*, *Κανάρης*, *Μιαούλης*, *Ὑψηλάντης*, *Κολοκοτρώνης*, *Κατσαντώνης*, *Βερβενιώτης* (⟨Δερβενιώτης), *Νταβέλης*, *Βενιζέλος* (πρβ. καὶ τὰ Ροδιακά: *Παλαιολόγος*, *Κομνηνός*,

---

[1] *Παπαχρ.* ἔ.ἀ. σ. 201.

[2] *Μετόχι*=γεωργικὴ ζώνη, ἡ ὁποία μετὰ ἓν ἢ δύο ἔτη μετατρέπεται εἰς ποιμενικὴν ἐναλλὰξ μὲ ἄλλα μετόχια.

[3] Ὄνομα γνωστὸν καὶ ἀπὸ τὰς παραδόσεις. Συμφώνως πρὸς μίαν παράδοσιν, ἐνῷ διεσκέδαζον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγ. Θέκλης ἐγένετο ἐπιδρομὴ κουρσάρων, οἱ ὁποῖοι ἀπήγαγον τὴν ὡραίαν κόρην «*Μαριὸ τοῦ Μούση*».

Βενιζέλος, Πλαστήρας). Τοιουτοτρόπως ἀκούονται: Κανάρης Πουζουλάκης, Κομνηνὸς Γιαλλούσης, Βενιζέλος Γιαμαλῆς.

δ) Τίτλοι εὐγενείας, θρησκευτικοί: *Αὐγενούλλα* (<τὸ κοινὸν Εὐγενία), *Αὐγουστῖνα* (συν.), *Ρηγόπουλλος, Σουρτάνα —Σουρτανιὸ* (<Σουλτάνα, εὔχρ. καὶ εἰς Ρόδον) *Χαζής, Χαζίνα* (<χατζὴς προσκυνητής, τουρκ. haci), *Διάκος, Βαλάσης, Βαλασία—Μπαλάσης, Μπαλασὴ—Μπαλασούλλα* (εὔχρ. καὶ εἰς Ρόδον), σχετίζεται μὲ τὸ Valachia (ἡγεμονία τῆς Βλαχίας), *Κανάκης* (χαϊδ.), τοπων. τὰ *Κανάκικα*, πρβ. τὰ ἐπίθ. *κανακάρης, κανακαριὰ*=μονογιός, μονοκόρη. Ἀπὸ τίτλους προέρχονται καὶ τά: *Ἐμίρης—Ἐμίρισσα* (κοιν.), *Μυριαλλῆς* (<Ἀμιραλῆς ,Ρόδος), *Δούκισσα, Δούκαινα, Δουκαινιὸ—Δικαινιό, Κόμισσα* (Σύμη).

ε) Ἀπὸ ἐπώνυμα γνωστά: *Ποταμιάνος* (συνδυάζεται μὲ τὴν γέννησίν του εἰς θέσιν Πόνταμος), *Παρθενιάδης* (ἐπών. Κῶ καὶ Νισύρου), *Μαυράκι* (καὶ ἐπών. Μαυράκης), *Καλέζης* (ὄν. καὶ ἐπών.), *Καζούλλης*. Τὰ ἐπώνυμα *Καζής, Κάζος, Κάζας, Καζάκης, Καζούλλης* εἶναι συνηθισμένα ἐν πόλει Ρόδῳ καὶ ἐν τοῖς χωρίοις Ἅγ. Ἰσίδωρος, Ἀφάντου, Λάρδος, Ψίνθος, Σάλακος, Ἀπόλλωνα. Ἐν Σαλάκῳ *Κάζος* εἶναι τὸ χαϊδευτικὸν τοῦ Κυριαζὴς (>*Καζὴς*>*Κάζος* τύπος μγθ., *Καζούλλι* ὑπκρ.>*Καζούλλης*).

στ) Ἐπαγγελματικά: *Κυβερνήτης, Βοσκοπούλλα.*

ζ) Ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς: Πλὴν τῶν πολὺ συνηθισμένων ἀκούονται τά: *Ἀμβρόσιος, Κοσμᾶς* (ὄν. καὶ ἐπών.), *Κλήμαντος* (<Κλήμης—εντος, παρετ. ἀπὸ τὸ κλῆμα), *Πελαγιά, Σουσάννα, Εὐσεβία, Μαριόρα, Ἐλέγκο, Κατίγκο* καὶ *Ἐλένη, Κατίνα—Κατερίνα—Κατερινιὰ* (<Ἐλέν(ι)κο, Κατίν(ι)κο, εὔχρ. καὶ εἰς Ρόδον, Θράκην) [1], *Μανολαρᾶς, Βασιλαρᾶς*, παρὰ τὰ *Μανόλης, Βασίλης*, μὲ τὴν κατάλ. *—αρᾶς*, ἡ ὁποία σημαίνει τὸν ὡραῖον καὶ γενναῖον νέον, εἶδος ὑποκορισμοῦ ὡς ἐν Ρόδῳ: *Γεωργαρᾶς, Φωταρᾶς, Ἀντωναρᾶς* καὶ εἰς *—ᾶς*: *Γιαννᾶς, Γιωργᾶς, Δημητρᾶς, Νικολᾶς.* Ἐπίσης: *Στέργος* (σχετίζεται μὲ τὸ τροπάριον τῶν Χριστουγέννων «στέργειν μὲν ἡμᾶς»), *Στεργούλλα, Στεργουλλιά, Σταμάτης, Σταματία—Σταματουλλὴ—Τουλλή, Ζαχάπης, Ζαχαρένια* (<Ζαχαρίας μὲ ἐπίδρασιν τοῦ ζάχαρη).

η) Ἀπὸ γεωγραφικὰ ὀνόματα: *Ἀμερικὴ* (ἐδόθη τὸ ὄνομα, ὅταν ἠκούσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς νήσους τὸ ὄνομα τῆς Ἀμερικῆς), *Βρετ(τ)ανία, Ἐγγλέζα, Θεσσαλία, Ἰσμαηλία, Κινέζα, Μακεδονία, Μαρκαδία, Μοσκοβία* (πρβ. τὸ ἐπών. *Μοσκόβης* εἰς Σύμην), *Ρουσία, Σικελία*, ὡς καὶ *Ἑλλάδα* (εἰς Νίσυρον). Φρ. «ἦρτεν ἡ Σικελία», «μωρὴ Κινέζα!».

θ) Ἀπὸ φυσικὰ φαινόμενα: *Αὐγερινός, Αὐγερούλλα.*

ι) Ἀπὸ πολυτίμους λίθους: *Ἀργυρό(ν), Ἀσημενιό(ν), Διαμάντη, Κρυσταλλή, Μπιλιά, Ρομπίνα, Χρυσῆ.*

ια) Κοσμητικὰ ἐπίθετα: *Μορφωπὸς* (<εὐμορφωπός), *Ροῦσα. Νεόνυφφη, Πλουσία·* ἡ λ. τονίζεται εἰς δίστιχον τοῦ γάμου ἐν Ρόδῳ, τὸ ὁποῖον ὑπενθυμίζει πλούτη καὶ συνηθείας παλαιοτέρων χρόνων:

«Νύφφη μου πλούσια νὰ γενῇς καὶ πλούσια νὰ γηράσῃς
καὶ μὲ τὰ πολλοπλούσια σου δοῦλες καὶ δούλους νάχῃς».

ιβ) Ζῷα, φυτά, ἄνθη: *Ἀμαράντη, Ζιμπουλλάκι* (ὄνομα ἀνδρικόν, ζιμπούλλι=ὑάκινθος, τουρκ. zumbul), *Καραφύλλης* (<καραφύλλι=γαρύφαλον), *Κιτράκης, Μελεξουδιὰ* (<μελεξὲς<μενεξές, τὸ ἴον), *Μηλιά, Μυγδαλενὴ* (<Μαγδαληνὴ κατὰ παρετ. ἐκ τοῦ ἀμυγδαλιά), *Περιστέρης, Ροδάνθη, Ροδάνη—Ροδανιό(ν)*, πρβ. τά: *Πα(γ)όνα, Μοσχής, Λέων, Λεοντὴς—Λεντής, Γερακίνα* κ.ἄ.

ιγ) Ἀπὸ ξενικὰ ὀνόματα: *Ἀνέζα—Ἀνεζούλλα* (<Γαλλ. Agnese), *Ἀλιζέττα, Γενοβέφα—*

---

[1] Βλ. *Παπαδ.* Γραμμ. Β. Ἰδιωμ. σ. 108. *Παπαχρ.* Μορφολ. σ. 30.

Νεόφα, Ζαμπέλλα—Ζαμπελλιὰ (<Isabella), *Ζαμπέττα—Ζαμπεττούλλα* (<Elisabetta) καὶ *Ἐλισάβετ—Ἐλιοαβέττη, Μαργαρίτα, Περούλλης* (ὑπκρ. τοῦ Πέρος<Πιέρος<Pierre), πρβ. *Μαριέττα* (<Marietta), *Ἐριέττα*, εὔχρ. καὶ εἰς Ρόδον.

ιδ) Ἀπὸ ἐπώνυμα: *Τὸ Βαϊττενιό(ν)*, ἴσως ἀπὸ ἐπώνυμον *Βαΐτης*, θηλ. *Βαΐταινα—Βαϊταινιὸ* (χαϊδ.) πρβ. *Δούκας—Δούκαινα—Δουκαινιὸ* (Σύμη), τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἐξειλίχθη εἰς *Δικαινιὸ—Δικαία* κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ δίκαιος. *Μαεστρισή*, εἰς Σύμην ὑπάρχει τὸ παρωνύμιον *Μαεστρισός*, *Τσουρουττίτσα* (<ἐπών. *Τσουρούττης*, Χάλκη, Ρόδος), *Φουντουκλιὰ* (<Φουντουκλῆς). Τὰ *Φουντουκλῆς*, *Προύσαλης*, *Φώκιαλης*, *Γκόνιαλης*, *Καραμανλῆς*, *Σταμπολλῆς*, σημαίνουν τὸν κάτοικον τοῦ Πόντου, Προύσης, Φωκαίας, Ἰκονίου (Γκόνια), Καραμανίας, Σταμπούλ, μὲ τὴν τουρκικὴν κατάληξιν —li, ἀπὸ αὐτὰ δὲ προῆλθον τὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«*Ἀθηνᾶ*»=Σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας, Ἀθῆναι 1929 κ.ἑ.

Amant. Suff.=*K. Amantos*, Die Suffixe der Neugriechischen ortsnamen, München 1903.

Ἀμάντ. Τοπ. Σύμμ =*K. Ἀμάντου*, Τοπωνυμικὰ Σύμμεικτα (Ἀθηνᾶ, 1910) ΚΒ' 187.

Ἀμάντ. Τοπ. Χίου=*K Ἀμάντου* Συμβολὴ εἰς τὸ Τοπωνυμικὸν τῆς Χίου (Λεξ. Ἀρχ. 2, 12. *Λαογρ.* Ζ' 337).

Ἀνδρ. Ἐτυμ. Λεξ =*N. Ἀνδριώτη*, Ἐτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς, Ἀθήνα 1951.

Βενετ. Ἱστ. Ρόδ =*Δ. Βενετοκλέους*, Ἱστορία τῆς νήσου Ρόδου, Ἀλεξάνδρεια 1930.

Bil.—*Cotr. Rhod.*—*E. Biliotti*—*Aba Cotret*, L'ile de Rhodes, Rhodes 1881 (Μετάφρ. Μαλλιαράκη—Καραβοκυροῦ).

Βογιατζ. Ἀμοργ.=*Ἰ. Βογιατζίδου*, Ἡ νῆσος Ἀμοργός, Ἀθῆναι 1926.

Bosio Ist.=*G. Bosio*, Dell'istoria della Sacra Religione ed M^ma^ Milizia di S. Giovanni Gierosolimitano, vol. II, Roma 1630.

Diet. Sprache=*Karl Dieterich*, Sprache und volksuberlieferungen der südlichen Sporaden (Schr. der balk. der Wien Ak. VII).

Du Cange Gloss.=*Du Cange*, Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis, Lugduni 1688.

«*Ἑλληνικὰ*»=Ἱστορικὸν περιοδικόν, Ἀθῆναι 1928 κ.ἑ.

Ἐπετ. Βυζ. Σπουδ.=*Ἐπετηρὶς Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, περιοδικὸν τῆς Ἑταιρείας βυζαντινῶν σπουδῶν, Ἀθῆναι 1934 κ.ἑ.

Hiller I. C.=*Hiller von Gaertringen*, Inscriptionis graecae insularum (vol. XII$_1$ Rhodi, Chalces, Carpathi, Verolini 1895.

Hiller rhod. dem.—Die demen der rhodischen Städte (Mitt. Ath. XVII, 1917, 171).

Ζαρ. Κώια=*Ἰακ. Ζαράφτη*, Κώια, Κῶς «Μεροπὶς» 1921.

Ζολ. Τοπ. Χίου=*Γ. Ζολώτα*, Ἱστορία τῆς νήσου Χίου, τόμ. Α', Ἱστορ. Τοπογρ. Ἀθῆναι 1921.

Ἡσύχ.=*Ἡσυχίου* Λεξικόν, Ἰένα 1867.

Κουκ. Βυζ. ἐπών.=*Φ. Κουκουλέ*, Βυζαντινὰ ἐπώνυμα (Ἐπετ. Βυζ. Σπουδ. Ε' 12—14).

Λαογρ.=«Λαογραφία», Δελτίον τῆς Ἑλλ. Λαογρ. Ἑταιρείας, Ἀθῆναι 1909 κ.ἑ.

Λεξ. Ἀρχ =*Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον*. Παράρτημα Ἀθηνᾶς, τόμ. 1—6 Α.

Maiuri Sill.=*A. Maiuri*, Nuova Silloge epigrafica di Rodi e Cos, Firenze 1925.

Μανωλ. Καρπ.=*Ἐ. Μανωλάκη*, Καρπαθιακά, Ἀθῆναι 1896.

Μεν. Τοπ. Κύπρ.=*Σ. Μενάρδου*, Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Κύπρου («Ἀθηνᾶ» 1906, ΙΗ' 315—421).

Μπούτ. Κύρ. ὀν =*Ἀ. Μπούτουρα*, Νεοελληνικὰ κύρια ὀνόματα, Ἀθῆναι 1912.

Νουάρ. Σύμμ.=*Μ. Μιχαηλίδου—Νουάρου*, Λαογρ. Σύμμεικτα Καρπάθου, Ἀθῆναι Α, Β (1932—1934).

Ξανθ. Ἐπών. Κρήτ.—*Στ. Ξανθουδίδου*, Ἐπώνυμα Κρήτης (Λαογρ. Ζ' 373).

Παντελ. Φων.=*Χ. Παντελίδου*, Φωνητικὴ Κύπρου, Δωδεκανήσου, Ἰκαρίας, Ἀθῆναι 1929.

Παπαδ. Γραμμ.=*Ἀ. Παπαδοπούλου*, Γραμματικὴ τῶν Β. Ἰδιωμάτων, Ἀθῆναι 1926.

Παπαχρ. Τοπ. Ρόδ.=*Χ. Παπαχριστοδούλου*, Τοπωνυμικὸν τῆς Ρόδου, Ρόδος 1951.

Παπαχρ. Μορφ.=—Μορφολογία τῶν ροδ. Ἰδιωμάτων (Δωδ/κὸν Ἀρχεῖον Γ' 1958, 1—100).

Παπαχρ. Παρ. καταλ.=—Παραγωγικαὶ καταλήξεις εἰς τὰ διαλ. Ἰδιώματα Ρόδου (Δωδ. Ἀρχ. Β' 1957, 158—189).

Σακελλ. Κυπρ.=*Ἀ. Σακελλαρίου*, Κυπριακά. Γεωγραφία, Ἱστορία, γλῶσσα τῆς νήσου Κύπρου, τόμ. Α, Β, Ἀθῆναι (1890—1891).

Τάξη Λέσβ.=*Στ. Τάξη*. Ἱστορία τῆς νήσου Λέσβου.

«*Τέχνη*»=Περιοδικὸν φιλολογικόν, τεύχ. 1—14, Ρόδος (1946—48).

Tsop. Phon.=*A Tsopanakis*, Essai sur la phonétique des parlers de Rhodes, Athènes (περιοδ. Byz.—Neugr. Jarb.) 1940.

Τσοπ. Ἰδ. Χάλκ =—*Ἀ. Τσοπανάκη*, Ἰδίωμα τῆς Χάλκης (Δωδεκανήσου), Ρόδος 1949.

Χατζ. Ἀκ. Ἀν =*Γ. Χατζηδάκι*, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα, Ἀθῆναι Α, Β (1902—4).

Χατζ. M.N.E.=—Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, Ἀθῆναι Α, Β (1905—7).